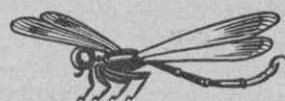

IV. Zvezek. * * *

* * * * IV. Letnik.

Urejuje:

Ivanka Anžič.

SLOVENKA

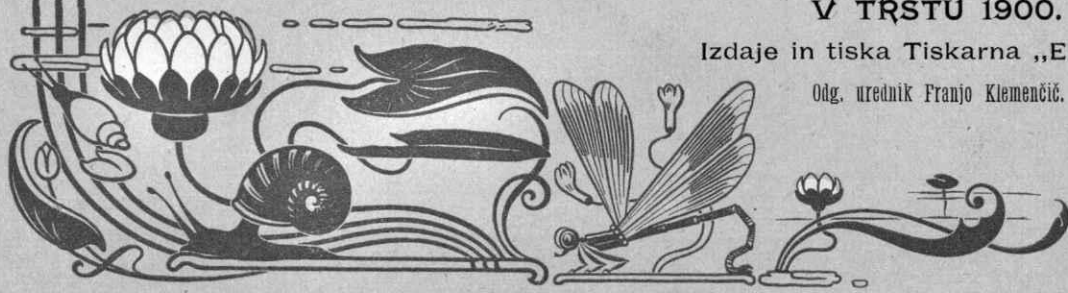
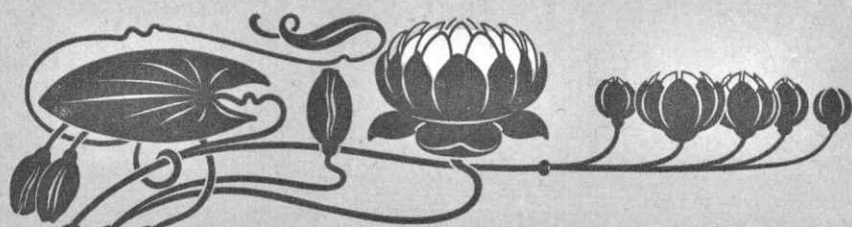
* * * * Glasilo

slovenskega ženstva.

V TRSTU 1900.

Izdaje in tiska Tiskarna „Edinost“.

Odg. urednik Franjo Klemenčič.

Vsebina IV. zvezka.

Anton Medved: „Prešernu“, pesem	stran 73
Danica: „Ali je žensko gibanje opravičeno?“	„ 74
Ivan Cankar: „Jesenske noči“, zvršetek	„ 75
Oton Zupančič: „Belokranjske pesmi“	„ 81
Zofka Kveder: „Študentke“, nadaljevanje	„ 81
Zorana: „Odmevi“, pesmi	„ 86
Ivanka: „Nekoliko misli o ženski enakopravnosti“	„ 86
Anton Medved: „O mraku“, pesem	„ 89
Zofka Kveder: Iz zbirke „Misterij žene“	„ 90
Ivanka: „Zavod sv. Nikolaja v Trstu“	„ 90
Multatuli R. D.: „Življenje v višavi“	„ 93
„Listek“	„ 93

Prihodnja številka izide 15. maja

„Slovenka“

Glasilo slovenskega ženstva.

Izhaja v tiskarni „Edinost“ v Trstu
15. dne vsakega meseca.

Naročnina znaša 6 kron za vse leto, za pol in četrť leta razmerno. — Rokopisi naj se pošiljajo urednici Ivanki Anžič, Trst, ulica Campanile št. 10. III. nadstr., naročnina pa upravnistvu, ul. Molin piccolo št. 3. II. nadstr.

COOK ^{ova} društvena potovanja
posamezna potovanja

2 dni na potovanju

7 dni v Parizu

Popolno preskrbljenje

izleti, vstopnine

itd.

U Parizu 1900

gld. 190

Dunaj—Dunaj po specialnem
vsporedu

Pojasnila in vspređi pri

Thos. Cook & Son, 1. Stefansplatz 2. Dunaj.

Št. 4.

V Trstu, dne 14. aprila 1900.

Letnik IV.

Prešernu.

Počivaj mirno, pevec dragi,
ki rano moral si odtod!
Po sreče jezne zadnji zmagi
sprejel te Káronov je brod.

Leži pred nami drobna knjiga
nesmrtnih tvojih poezij -
Tvoj duh nas greje, drami, dviga
kot mokre cvete solnca sij.

Ti pevec večne nam veljave,
ti prerok jasnih nam vremen,
klicar ti domovinske slave,
trpin in mučenik-Sloven!

Za ogenj narodne ljubezni,
za neustrašeni tvoj klic
sovražniki so nate jezni
metali kamenje krivic.

A ti si trpel neomajen
in ti si zidal spomenik,
ki zdaj stoji tako sijajen
med vrstami slovanskih knjig.

Najblažjega srca zrkalo
iz pesmij tvojih sije zdaj. —
Oh nič ti ni življenje dalo,
vsaj nekaj ti posmrtnost daj!

Na sredi domovine složne
še drug prirasti spomenik:
lic tvojih črte milotožne
izkleši v marmor umetnik.

Z visokega prestola gleda
na ljubljene slovenski svet,
a nate gleda v svoji sredi
še pozni vnuk, ponosa vnet.

Tam stoj, tam čakaj slavnomiren,
kdaj srečen, močen bo Sloven,
ti naš nezabljeni Preširen,
ti prerok jasnih nam vremen!

Anton Medved.

Ali je žensko gibanje opravičeno?

Spisala Danica

Drugje, kjer je dospela ženska emancipacija že na višji nivô, ne bi kazalo več govoriti o takem predmetu. Tam je žensko gibanje fait accompli, ki ima kot tako i svojo eksistenčno opravičenje. Nikomur ne pride več na um dokazovati, zakaj se je tako zgodilo, zakaj se je moralo tako zgoditi in zakaj ne smemo odreka ti ženski pravice do prostega gibanja in do svobodnega določevanja o sami sebi. Njeni nasprotniki se zadovoljujejo s tem, da ji branijo kolikor možno nadaljni razvoj, da jo vsaj zadržujejo, dobro vedoč, da je zatrei ne morejo.

Drugače pri nas. Stoletja in stoletja smo živeli tihi in skromni pod težkim in krivičnim jarmom tujčevim. Do naših tihih hribov niso segli divje pluskajoči valovi življenja velikega sveta. Jedva smo znali, za kake interese se navdušujejo veliki narodi. Ko bujna iztočna bajka so doneli taki glasovi na naše uho. Tihi in mirni smo živeli in prenašali smo z resignirano potrpežljivostjo tuji jarem.

A prišel je dan probuje. V tisočih src je vzplamtel ogenj narodnega probujenja. Vsepovsod je vrelo in kipelo — narodila se je »narodna ideja«.

Saj še ni tako dolgo tega. Naši očetje nam znajo še povedati, kaka razburjenost je takrat obvladala duhove. Še nismo dobojevali boja za svoje narodno pravo, in glej, tu se je prikazala že nova ideja. Tiha spočetka in skromna, komaj spoznana. Le tu in tam se oglašča, le v to in v ono srce spuščča iskro navdušenja. A vedno pogumneje nastopa, vedno glasneje doni njen zvoki glas, in tla naraščajo pod njenimi stopinjami. A svitloba, ki žari iz jasnih njenih oči, blišči še marsikoga, da je ne more prosto gledati, da ne more pojmiti krasote njenega žarečega obličja.

»Proč ž njo«, vsklika sto in sto glasov, »ali nimamo že dosti boja, dosti prepira in zdražbe! Utrdimo svoj narod, a ne dajmo se begati takemu fantomu!« In s sovražnimi pogledi zasledujejo neznanko, preganjajoč jo z očitnimi in prikritimi psovkami in s proklinjanjem.

Ona pa gre mirno svojo pot, ne oziraje se na nejevolne kleveti ike. Če je ne umejo, ali so mar temu sami krivi? Ali more sploh kedo zato, če mu nedostaje spoznanja? Pride dan, ko se jim razjasni pogled, ko jo spoznajo v vsej njeni nadzemski lepoti. Pride dan, ko spoznajo, da brez nje več ni svobode, ni prosvete, ko jo sprejmejo med svoje vrste kot svojo spasiljico v težkih bojih, kot svojo voditeljico na temnih potih, njo — žensko osvobojo.

Nebroj sovražnikov ima žensko gibanje še v livadah, koder prebivajo Slovenci. Narod, koji uživa sam še tako malo političnih pravic, ne more umeti, kako se je moči ogrevati še za kake druge pravice

ko za strogo narodne. Ne more pojmiti, da vzdihuje i ženstvo pod težkim jarmom, kojega se hoče znebiti, naj velja kar hoče. Narodnega dela zahteva od slovenske žene, za socialno delo je ženska presibka.

Samo, kar so pozabili, je to, da v mrtvih srcih i narodna ideja ne more greti in da neprosta ženska ni primeren činitelj za delo. Dajte ženski svobode, vzdramite njenega duha in vaš trud obrodi stoteri sad.

»Vsak rod ima tako vlado, kakor jo baš zasluži.« Ta rek bi jaz formulirala tako: vsako ljudstvo ima tako ženstvo, kakor je baš zasluži. Svobodoljuben, napreden rod si bode vzgajal i svobodno, napredno ženstvo.

Za časa starih Grkov so sedele žene v svojih sobanah ter so se lišpale in kitile. Rod, ki je le živel in gorel za vse, kar je lepo, je videl v ženski le izraz lepote. Zato ji ni dal druge naloge, ko krasiti svoje telo.

Za časa nemških vitezov je bila vsaka ženska rojen ranocelnik. Pod nepretrganim zvenketom ostrega orožja je krvavela marsikatera rana, kojoj so morale nežne roke obvezati in lečiti. A žene dvora Louis XIV. so bile vesele lahkoživke... V vsaki dobi pa se je žena akomodirala docela časovnim potrebam.

Naša doba prosvetljenja in svobode zahteva i svobodnih žen. Tisti hip, ko se je žena zavedla te svoje nove naloge, je nastopila i za njo nova doba, in pot, po koji hodi, je pot, začrtana ji po naravnem razvoju človeštva.

Ker se pa nihko ne odreka s a m svojim prepričam, se mora žena boriti za svoje pravo. Kedo ji bode to očital?

Heloti so se puntali zoper svoje tlačitelje ko so se zavedli svojega človečanstva. Uprizorili so krvave boje, v kojih so poginili ali zmagali. A udati se niso mogli več, ko jih je prešinila luč spoznanja. Kedo bi jim to dandanes štel v zlo?!

Narodi se upirajo podjarmljenju. In da-si opravičujejo njih gospodarji svoje jerobstvo z bajko o inferiornosti, vendar vre in kipi v srcih zatiranega roda, in iskra svobodne ideje vdarja mogočno v plamen.

In da bi Slovenci ne umeli svobodnega gibanja ženstva? Da ne bi umeli, kaj se javlja v tisočih in tisočih src zatiranega ženstva?!

Naša doba hlepi po svobodi.

Raztrgane so tisočletne sponne, ki so vezale človeštvo na stare tradicije in podedovane običaje.

I ženska stare svoje sponne in stopi samozavestna in ponosna ob strani moževi — solčni svobodi naproti.

Jesenske noči.

Spisal Ivan Cankar (Dunaj.)

Skrit za gardino sem nagnil glavo in gledal srepro in tihotapsko navzgor. Tam se ni bil zganil nihče. Oba sta slonela mirno drug poleg drugega; ona je bila sklonjena malo nižje, dlani na licih. Zdelo se je, da sta molčala... Čez nekoliko minut se je on dvignil; njegova široka postava je obsenčila skoro vse okno.

Takrat sem vzel klobuk, zaklenil sobo ter odšel urno po stopnicah. Bilo je že blizo enajste ponoči; cesta je bila popolnoma prazna; od daleč se je čulo kričanje pijanega človeka.

X.

Stopil sem pod neka vrata, v globoko senco, nedaleč od one hiše. Videl sem lahko po vsej ulici navzdol; tu pa tam je gorela svetilka; ono pijano petje se je izgubilo v daljavi.

Čakal sem dolgo časa brez vsake vznemirjenosti. Noč je bila precej hladna, vrh tega sem slonel na mrzlem zidu; ali mraz, ki me je spreletel zdaj pa zdaj po hrbtu, mi ni bil ravno neprijeten. Ugajala mi je tudi ta tišina naokrog. Nebo je bilo temno-sinje, zvezd je bilo na njem jako malo, a te so se bleščale z nenavadno jasno svetlobo...

Čul sem natanko, kako so zaškripala vrata, četudi je bila hiša oddaljena kakih sto korakov. Ko je prišel na cesto, se je ozrl krog sebe, nato si je privihal ovratnik ter stopal s hitrimi koraki ravno meni naproti. Jaz sem se mu bližal počasi in malomarno, kot da sem prišel slučajno po tej ulici. Obstal sem pred njim, da ni mogel mimo mene.

»Dober večer. Oprostite, da Vas nagovarjam sredi ceste, toda meni je dolgčas samemu... Ali ne izvolite z mano v kavarno ali kam drugam, — kamorkoli; na kozarec vina, recimo?...«

Pogledal me je skrajno začudeno, in mene je na skrivnem sililo na smeh. Če sem ga študiral od blizu, je bil ta človek s svojim surovim obrazom prav za prav neroden bojzljivec z nezaupnim in nekako otročje lokavim izrazom v očeh. Toda taki so navadno vsi razbojniki. Njegova brada je bila redka in svetla, ustna zoprno debela in široka.

»Ali dovolite... kako pridete do tega...?«

»To je moja navada, blagorodje. Vi greste po cesti, jaz Vas srečam, — čemu bi Vas ne nagovoril? Razložite mi, prosim, kaj bi me moglo ovirati?«

Kakor se je videlo, je bil v veliki zadregi.

»Kaj bi Vas moglo ovirati?«

»No, glejte! Sploh pa čutim tudi iz drugih ozirov, — to se pravi, ne samo iz navade — posebno naklonjenost do Vas. Skratka, moje srce se Vas je oklenilo, oprostite... Ali stopiva v to kavarno? Ne,

tukaj je presvetlo; skrivja se v kako bolj oddaljeno beznico...«

Na negotovih korakih in na skrivno motrečih pogledih se mu je poznalo, da so se ga lotevale različne slutnje.

»Moje vedenje se Vam vidi precej nenavadno? Imate čisto prav. Toda drugega ni na vsem tem ničesar. Kar se tiče mojega značaja, je jako pohleven in miroljuben značaj. Doslej nisem storil živi duši nič žalega; kaj mi nakloni prihodnost, tega seveda ne vem.«

Šel je z mano brez ugovora, popolnoma mehanično, na očeh pa sem mu videl, da ga je obšla za hip bojazen, — tega velikega, nerodnega človeka. Stopila sva v nizko, umazano in zakajeno kavarno. Mlada postrežnica z upalimi lici in zaspanimi očmi je prišla k nama. Naročila sva si nekega likerja, ki je žgal po grlu kakor čist špirit.

Moj prijatelj je sedel sključen, jedno roko na mizi, drugo na kolenu. V luči sem mu videl natančneje v obraz. Glavni izraz njegov je bila prikrita bojzljivost, pomešana z nezaupno lokavostjo; na ustnih pa mu je ležala surova pohotnost. Oblečen je bil precej dostojno; toda suknja mu je visela ob životu, kakor železniškim sprevodnikom, kadar odlože uniformo. Čutil sem silen gnus do tega človeka; z velikim veseljem bi mu pljunil v obraz. A ta hip se niti spomnil nisem, da je slonel ravno tam gor! ob oknu, — da je segel s svojo mesnato roko v moje sanje.

Obrnil sem sem se nenadno k njemu, da je prestrašen zganil z roko, kakor bi se me hotel ubraniti.

»Kaj delate tod okoli tako pozno? To skoro ni dostojno poštenega človeka. Ali ste bili pri svoji ljubici?«

Nasmejal se je široko, da so se mu razlezla debela ustna.

»Gotovo. In rečem Vam, da take ženske še niste videli.«

On je bil pri svoji ljubici...

Vstal sem razjarjen, da se je stol prevrnil za menoj.

»Ali mislite, da ste me s tem na kak način užalili? Jaz, mislite, da nimam dekleta, — da bom točil solze zaradi tega? Človek Vas spozna do nohtov, samo če vam pogleda v oči... Prosim Vas, ne hodite ponoči tod okrog...«

Nisem vedel kaj sem govoril; približal sem se mu s hitrimi koraki, toda on se je dvignil ter stopil k zidu... Čudovita strast se mi je razlila po krvi. On je bil pri svoji ljubici, s svojimi slinastimi ustni je omazal njena lica...

»Gospôda, prosim...«

Iz ozadja je pridremal zaspan glas in dolg človek z rdečim fesom na glavi in čibukom v roki se je pomikal leno proti nama. Jaz sem se predramil, vrgel denar na mizo ter odšel. Med vratmi sem opazil, da se je moj sosed obrnil k človeku s fesom ter mu s pomilovalnim nasmehom in malovažno gesto nekaj opomnil...

Tisto noč je vrelo po meni z nenavadno močjo; izginil je zadnji ostanek moje trezne razsodnosti. Blodil sem po cestah in velike sence so se podile pred mano in okrog mene. Časih so me omotale popolnoma, kakor bi bil kdo vrgel temno haljo čezme... Vse je polomil po mojem vrtu s svojimi surovimi nogami; odprl je vrata in je prišel vanj in mi je vse pokončal... Mimo mene se je prizibala senca ob visokem zidu; sključil sem telo, stisnil ustna ter zasadi vanjo svoj odprti nož. Po ulici se je razlegel divji grohot; zavil sem krog ogla ter hitel proti domu.

XI.

Prespal sem ves dan. Ko sem se prebudil, je bil v sobi že polumrak... Sanjal sem dolgo, jako čudne in smešne sanje. Hodil sem po mestu z nekimi človekom, popolnoma neznanim; in naposled sem držal v roki odprt nož in krog mene so se podile visoke sence...

Vrtilo se mi je v glavi... Jaz sem slaboten človek, brez volje in brez moči. Pridejo mi na pot romantične sanje, in pod njihovim prvim dihom pade ves moj razum. Kako sem se izgubil v te blodnje? Nekdo drugi dela in govori namesto mene. Moja senca tava po moji sobi; jaz nisem v nikaki zvezi s tem nočnim življenjem brez pameti in brez telesa.

Oblačil sem se počasi, in sredi mojih misli me je pričela osvajati posebna vznemirjenost. Ali ni mogoče, da se je vršilo sinoči v resnici, kar se mi zde neumne sanje?... Kje je meja med resnico in med blodnjami? In smešni nočni dogodek se je v moji glavi širil in raztezal, dobil je nedoločne, čudovite oblike... Ta človek je hodil poleg mene od mojih prvih dni; zakrival ni je luč in vodil moje korake po temnih stezah, v globoka brezdna. On je iztisnil iz mojih oči vse one solze, on je dihnul na moje mlade sanje, da so ovenele in poginile... Spoznal sem ga sinoči na njegovih lokavih očeh, na njegovih surovih ustnicah. Nikdar ga nisem videl doslej tako jasno pred seboj, z vsemi kretnjami, s tihotapskim, ob enem filistrskim nasmehom... Ali dobro je, da ga vidim jasno pred seboj; jaz vem natanko, že ta trenotek vem natanko, kako bo curljala njegova kri izpod mojih prstov....

Obstal sem sredi sobe ter se prijel za glavo... O Bog, kako me obkrožajo vsenaokoli, kako se plazijo v moje možgane te vroče misli, polne groze in noči!...

Grizel sem si ustna, odpiral oči široko in s trudom, da bi si osvobodil razum, da bi čutil zopet samega sebe. Premagal sem se s silnim naporom, da se nisem ozrl proti oknu v tretjem nadstropju. Morda je odprto; ob prvem mraku ga je odprla njena bela roka, in njene oči so pogledale v noč. Iz njenih oči sije dvoje zezenih žarkov; ovila sta me okrog in okrog in moja noga stopa počasi, brez upora...

V blaznem strahu in popolnoma brez zavesti sem bežal po stopnicah navzdol. Čutil sem v tistem hipu instinktivno, da je v teh blodnjah konec mojega življenja, da me gleda iz njenih oči moja davno določena usoda... Stal sem ji že preblizu, da bi se je ne prestrašil; doslej sem jo slutil samo od daleč, — in stezal sem roke proti nji v mučno sladkem hrepenenju. Hodil sem ji naproti v vseh teh krasnih nočeh, ko so svetile zvezde na nebu, ko je sijalo nad mano dvoje tihih oči... A ta trenotek sem ji gledal z obrazom v obraz, in prvokrat me je ovladal mrzel strah pred njo. In poslednjikrat.

Preblodil sem nešteto ulic, zasopljen, s hitrimi koraki. Vroče mi kljub temu ni bilo; v sencih in po životu sem začutil zdaj pa zdaj celo mraz. V tem času se je popolnoma stemnilo; visoka poslopja notranjega mesta so se izgubljala v temo...

Obstal sem pred vratmi in dvignil sem že roko, da bi potrkal. Predramil sem se šele ta hip ter se ob jednem jako začudil. Krog mene je bilo tiho; nebo je sijalo nad mano v vsi svoji širini. Tu pa tam je stala ob ulici svetilka in obsevala nizke pritlične hiše. Zašel sem bil v predmestje po mnogih stranskih potih, nezavedno in brez vsacega namena, naravnost pred stanovanje Matilde.

Ni bilo pozno, a čula je samo še ona sama. Soba je bila predeljena z dolgim zelenim zagrinjalom, izza katerega se je slišalo težko dihanje spečega človeka. Za mizo je sedela Matilda pred neko knjigo, ki sem jo ji bil prinesel jaz že pred davnim časom. Luč ji je sijala naravnost v obraz, in njena lica so se mi zdela še bledejša kakor navadno.

Opazil sem, da sem jo iznenadil in skoro vznemiril s svojim posetom. Vzdignila se je hitro ter mi prišla naproti... Na njenem obrazu je ležalo neprestano nekaj nenavadno tihega in udanega. In ta izraz tihe udanosti je bil toliko jasnejši in lepši, kolikor bliže je prihajala svojemu grobu. Kadar sem se ozrl nanjo s polnim pogledom, sem si jo nehote predstavljaj, kako leži na mrtvaškem odru, s sklenjenimi rokami in zatisnjenimi očmi...

»Sedi, Matilda, ne vznemirjaj se; hotel sem samo... sedi!«

Sedla je na zofo in položila roke v naročje; videlo se je, da nečesa pričakuje, in jaz sem čutil sam, da so mi ostali na obrazu sledovi duševne vznemirjenosti in mučnega razmišljanja.... In hipoma je

prišlo nadme kakor pred dvema urama. Nagnil sem se prav blizu k nji, da so se dotikali njeni lasje mojega čela.

»Ko bi vedela, Matilda... bi trepetala v tem trenutku poleg mene kakor senica v pesti...«

Približal sem usta njenemu ušesu, da sem ji oblil vse lice s svojo vročo sapo.

»Matilda, sinoči sem zaklal človeka...«

Pogledala me je široko in mirno, kot da ne razume ničesar. Čula je natanko besedo do besede, a smisel ji je bil tako tuj in nenaraven, da ga ni mogla pojmiti; stala je pred njim kot otrok pred knjigo. Zasmel sem se ji naravnost v obraz.

»Gotovo! S svojim nožem sem ga zaklal! In ne samo jednega. — deset, sto!... Dovolj, da ti razložim, kako se je to vršilo... Sinoči ob tem času, draga moja, sem slonel ob svojem oknu... hm... da... Torej sinoči ob tem času sem se sprehajal po ulicah, kakor je moja navada. In vse ulice so bile čudovito temne... Takrat, ko sem hodil čisto sam in žalosten, so začeli vstajati okrog mene sključeni ljudje z zagrnenimi obrazi. Kamor sem se ozrl... hušnil je v stran ter čakal, da se obrnem od njega. A tedaj sem segel skrivoma in počasi pod suknjo in... ali si čula?«

V sobi je bilo mrtvaško tiho; zunaj se je oglašil zategnjen, trepetajoč vzklik.

»Tako je stokalo takrat okoli mene.«

Očividno ni razumela niti trohice; njene oči so gledale celo nekako plašno.

»Za Boga, kake sanje!«

»Ej, ljubica, to niso bile sanje,... Naposled, vrag vedi... tvoja opomnja je uvaževanja vredna... Kako to, da čitaš tako pozno?«

Prijel sem njeno roko; bila je tenka in bela in čisto mrzla; počivala je v moji kakor mrtva.

»Kako dolgo, Matilda, bo to še trajalo?«

Izgovoril sem te besede malomarno in površno, skoro nevede; ali ona sedaj ni razumela samo mojih besed, temveč tudi ono komaj zavedno, tiho misel, iz katere so se rodile. Nasmehljala se je in mi pogledala jasno v oči.

»Ne dolgo več.«

Poljubil sem jo na ustna, mirno in čisto kakor sestro ter odšel s težkim in potrtem srcem.

XII.

Spominjam se, da sem trpel tisto noč po svojem posetu pri Matildi več kakor kdaj pozneje, celo več kakor v noči dejanja. A ni me mučil strah pred tem dejanjem; to je bilo sklenjeno, pol dovršeno, in ostalo ni ničesar, kar bi bilo treba še posebej razmišljati... Obšla me je globoka melanholija, kakor sem jo čutil prej samo v najgrenkejših urah, — ko sem blodil po ulicah v dežju in blatu, brez doma in brez prihodnosti. Da, vrnile so se v mojo glavo vse tiste žalostne misli, samo desetkrat jasnejše in bridkejše.

Na svetu ni ničesar, za kar bi se mogel navduševati. Ni je stvari v družabnem življenju, ki bi si je zaželel kdaj z vsem srcem. Kadar se sveti tisoč oči v svetem ognju, gledam jaz od strani z nemirnim in raztresenim nasmehom. Moji duši nedostaje nečesa važnega, to je instinkt za družabnost. In ne samo to. Zdi se mi, da moja duša ni od te zemlje. Rodila se je kje drugod in zdaj hrepeni po rodnem kraju. Ne, jaz nimam najmanjšega zanimanja za težnje in ideale človeštva, niti ne za navadne vsakdanje krasote in prednosti zemskega življenja. Kadar stopim v vrsto z drugimi ljudmi, tedaj je zraven ironija in zasmeh. Očitno je, — moja duša ni na svojem mestu in telo ji je samo v nadlego.

Ali to ni najžalostnejše. Ne sili me nihče, da gledam na cesto, kadar slonim ob oknu. Da nimam zanimanja za različne težnje in ideale, ni nikaka nesreča. Ljudje se počutijo zaradi tega lahko prav tako dobro in jaz tudi. Nikaka nesreča ni, da ljubim najbolj temna in skrita predmestja, kjer ni življenja, — da ljubim noč in tišino. Samota mi je na razpolago in nikomur ne pride na misel, da bi mi jo zavidal... A kaj je to, — povejte mi, kaj je to? Sam sem se odločil od ostalega sveta, sam sem postavil visoke stene okoli sebe, ker je tako zahtevalo moje srce. Toda meni je težko in grenko, in kadar ležem zvečer na posteljo, mi teko solze na vzglavje. Ustvarjen sem za temo, ali ta tema me duši in ubija...

Bal sem sem se teh ur obupa in otožnosti že od nekdanj, še predno sem jih živel. Čutil sem v svojem srcu, da prihajajo. Zato sem si ustvarjal svoje jasne svetove, kjer ni bilo niti kapljice blata od te zemlje. V te svetove sem bežal, — in skrbno sem zapiral vrata za seboj, da bi jih ne oskrunili neposvečeni koraki... Tam sem ljubil z vso strastjo, tam sem sanjal, pijan od sreče in lepote... Ali rože v mojih svetovih so cvele samo eno noč; bogveodkod in bogvekedaj je prišla nevidna roka in jih je potrgala. Potrgala mi je vse rože in ugasnila mehko svetlobo, ki je plavala nad mojimi svetovi, in mrzla zimska sapa mi je dihnila v obraz... A jaz sem se predramil in sem si razpenjal nova kraljestva od obzorja do obzorja, — z jasnejšim nebom in lepšimi rožami. Za eno noč...

Ona je moja, samo meni so sijale njené oči. In njegova roka jo je objela krog pasu, da so se poznali na belem telesu blatni sledovi!... A zdaj sem ga spoznal; on je bil, ki se je priplazil v tistih grenkih urah do vrat mojih sanj ter dihnul na moje rože, kadar sem zatisnil oči...

Premetaval sem se po postelji ves bolan in nesrečen. Časih sem mislil jasno in razumno, a takoj potem sem se izgubil v nespametne blodnje, brez smisla in brez vsake resnične podlage. Vrh tega mi je bilo neznosno vroče, četudi je bilo moje čelo popolnoma suho. Hotel sem si prižgati cigareto, toda

ustna so mi bila kakor ožgana in po prvem dimu sem vrgel cigareto v kot.

Na okno sém se ozrl samo enkrat in celo takrat le mimogrede. Odkod mi je prišlo to prepričanje, mi je nejasno; toda vedel sem trdno in natanko, da to noč ne bo ob oknu ne nje in ne njega. Če bi se bila zasvetila luč, bi videl svetlobo v svoji sobi; a kakor sem opazil, je bilo okno zaprto in zagrnjeno; izza rulet ni prisijal na steno ob moji postelji ves čas niti najmanjši žarek... Ko sem se zjutraj po težkih sanjah prebudil, je bilo vzglavje mokro od solza in oči so mi bile kalne in trudne.

XIII.

Nikdar se nisem spominjal podnevi svojih nočnih sanj. A ta poslednji dan kljub temu ni bil popolnoma podoben prejšnjim. Vstal sem slabe volje, izmučen in len. Ugledal sem slučajno na polici svoje knjige in domislil sem se, da sem zadnji čas precej zanemaril študije. Če pojde tako naprej, kaj si bodo mislili ljudje o meni in o moji solidnosti? Lepa solidnost! Dovolj je sicer, da je človek dostojno oblečen in da govori o priliki v visokih, če mogoče precej nenavadnih in zavutih izrazih in da se pokaže zdaj pa zdaj v družbi kakega dostojanstvenika. To je dovolj za vsakdanjo rabo. A s tem se ne doseže drugega kot k večjemu občinsko svetništvo ali državnozbornski mandat. In kaj bi jaz, recimo, z občinskim svetništvom? — Ima človek svoj naslov in svojo čast, a kadar izgine za oglom njegov oguljeni frak, ne misli živa duša več nanj. Ne, tituluš nikakor še ni glavna stvar. In tudi ugled ne.... Nekateri ljudje si pridobe tekom svoje karijere nekaj posebnega, kar ni ne slava, ne čast, ne ugled.... vrag vedi kaj je! Svet se jim klanja, napravlja jim svečane vsprejeme, naposled stoje ob grobu različna društva z zastavami, in še dolgo po pogrebu slave šolske čitanke njihovo blagoslovljeno ime. In če jih pogleda kdo pri luči, — kaj so storili človeštvu v blagor? Nič, — čisto nič ne. Njihovo vedenje je bilo sicer v obče spodobno, a kar se tiče znanja in posebnih zaslug, niso prekašali svojih ponižnejših vrstnikov... O Bog, čudne misli vstajajo iz zgodovine in človek se jih težko ubrani. Nekateri ljudje lažejo celo po smrti, in kadar naleti kdo na njihovo ime, je v svojih čutih nevede osleparjen.... Jaz bi se ravno ne branil te čudne vrste ugleda, ali ostalo mi je izza prejšnjih nedostojnih časov vendar še toliko poštenosti, da si želim nekake podlage... to se pravi, da bi mi bilo nerodno, če bi me spremljali k zadnjemu počitku z zastavami in godbo samo zaradi parlamentarične brade in jezikoslovnih naočnikov...

Sedel sem h knjigam, toda moja glava ni bila posebno jasna. Čital sem cele stavke, ne da bi jih razumel. Sredi neke strani sem opazil celo ves začuden in prestrašen, da sem smatral za hip te črne, zavite črke pred seboj kakor nekaj živega, ki teka s hitrimi nogami od roba do roba in spet nazaj. Strnil

sem obrvi in se pogladil po čelu, toda spoznal sem, da bi se trudil brez uspeha. Zaprl sem knjigo ter se odpravil od doma.

Sel sem na sprehod precej daleč iz mesta, do konca drevoreda in visoko v gozd. Moji živci so bili tako prenapeti, da me je spreletelo po vsem telesu, kadar je podrsala moja noga po pesku. Povsod so se kazali sledovi pozne jeseni. Na tleh je ležalo zgrbljeno listje, pomešano z osušenimi luščinami kostanjev. V gozdu je bilo tiho. le malo svetlobe je moglo prodreti skozi vejevje. In sredi te tišine in teh mirnih sene me je obšla polagoma neka tajnostna bojazen, — kakor bi me pričakovalo tam na koncu gozda nekaj neznanega in groznega. Vrnil sem se s hitrimi koraki v mesto.

Slučajno in brez posebnega namena sem se napolnil v redakcijo nekega dnevnika. Z urednikom sva si bila dobra znanca in občeval sem z njim mnogo, četudi sem vedel, da je malovreden človek. Vsprejel me je z veliko uljudnosjo, stresel me za obe roki ter mi ponudil stol. Že v tistem trenutku sem začutil nespametno željo, da bi ga kakorkoli vznemiril in če mogoče naravnost razžalil. Predvsem mi je bilo zoprno, da je neprestano umikal oči ter se oziral v stran, kadar je govoril. To je bila njegova navada. A drugače bi kdo sklepal iz tega mozoličastega, dobrodušno neumnega obraza, da ni nič nepoštenega v njegovem srcu. Samo lasje so bili redki in ščetinasti, kakor jih imajo jedino lopovi.

»Kaj pišete... kako budalost?«

»O socijalnem vprašanju, s posebnim ozirom na razmere našega naroda... take članke zdaj ljudje čitajo...«

»In kakšne nazore prodajate?«

»Da naš narod še ni zrel za ideje ostalega sveta... Pomislite: — ob vseh imenitnih političnih preobratih je stal hladen ob strani, kakor bi ga ti viharji nič ne brigali... Če se reč ne dobro preudari: — narodnostna ideja, liberalizem, novodobni socijalizem, vse mu je bilo in mu je tuje in brezpomembno. Ne ogreva se za nobeno stvar, — njegov značaj ni ustvarjen za kaj takega... Ne, resnično, naš narod še ni zrel...«

Skočil sem s stola ves razburjen.

»Vi lažete, lažete, lažete! V par besedah tisoč laži!... Čemu mu prodajate, narodu, tuje ideje, — kdo Vas prosi zanje? Porujete jih iz knjig s korenino in stebлом, in on naj jih žre!... Prezenterate mu na svojem papirju pogrete žgance s Francoskega, in če jih ne mara — ni zrel! Poglejte iz svoje sobe, vraga, — kako hočete kurirati to bolezen? S teorijami ne odčarate uboštva!... Da, tako je: — s samimi ideami krošnjariate okoli, drugega nimate... »Kako to, da nima liberalizem tal, da socijalizem še niti v povojih ni, — skratka, da ni nobenega idealnega navdušenja?« — Vrag Vas vzemi!«

Prijatelj urednik se je smehljaj in stresal z glavo.

»Na, na, na, — čemu ste se vznemirili?... Jaz svoje stvari seveda ne mislim tako resno, — izrazil sem se preveč na kratko... A kljub temu priznati morate sami — in če se ne motim, ste celo deloma priznali, da se narod ne zanima —«.

»Kdo pravi, da se narod ne zanima? Narod se zanima za vse, kar mu je v prid, — za vse, kar se vsaj nekoliko tiče njegovih razmer... Dovolj je svobodomiselnosti v njegovi duši, a če mislite, da jo vzbude kedaj Vaše oblizane in visokoteleče besede, se jako motite. Narod ima več idej kot Vi, a da Vas ne razume, je naravno, ker mu govorite v tujem jeziku. Kar ni pognalo kali na njegovem polju, to tudi tam ozeleneti ne more...«

Ohladil sem se jako hitro in že sredi zadnjih besed se mi je zazdela vsa razgretost nespametna. Okrenil sem se na stolu ter umolknil... Vedel sem, odkod tisti hitri koraki ob jutranjem sprehodu in odkod te nenadne, razburjene besede. Na dnu mojega srca je ležalo nekaj težkega... spalo je in čakalo noči.

Poslovil sem se od urednika skoro nepričakovano, ne da bi bila dostojno dovršila svoj razgovor.

Pogledal me je nekoliko začuden in na to opomnil, da se mu zdim raztresen in nervozen. Jaz sem zmajal z rameni ter odšel na cesto...

Po kosilu sem napravil dolgo pot, ki mi je še danes nerazumljiva. Solnce je žgalo, da se mi je stekal znoj nad obrvmi; srajca se mi je oprijemala telesa, kot bi jo pomočil v vodo. Hiše so ostale daleč zadaj, vsenaokrog pusta planjava z redkim, pol posušenim drevjem. Tu pa tam je samovala vrsta belih brez, v daljavi se je svetila cerkev na nizkem holmu. Cesta je bila prašna in mrtva. Prehitel sem visoko natovorjen voz, ki ga je vleklo dvojje sestradanih kljuset; pijan voznik je spal na kupu zabojev.

Sredi ravani je stala ob cesti stara krčma, visoko, sivo poslopje z majhnimi okni... Spominjal sem se te krčme, kadar sem bil žalosten in potr. Pred davnim časom je hodila po tej zamazani, temni veži, po teh nizkih sobah gospodarjeva hči — skoro še otrok, boječa in tiha, z velikimi, kakor prestrašenimi očmi. Kadar mi je prinesla vino na mizo, sem se časih dotaknil njene roke, in po telesu me je spretelo nekaj sladkega. Sanjal sem kedaj na poti, kako jo poljubljam, ležečo v mojem naročju, a v resnici nisem mislil nikdar na kaj tacega. Pogledal sem ji v oči, in pri srcu mi je bilo čisto in lahko, kot da ni bilo najmanjše podlosti v vsi moji preteklosti...

Ko sem vstopil, mi je prišel naproti star človek v dolgi suknji, z zaspanim čemernim obrazom. Videl ga nisem dotlej še nikdar... No, od tistih časov so pretekla morda že tri leta.

»Ali ste Vi zdaj gospodar tukaj?«

»Jaz.«

»Tako... Prinesite mi četrta vina.«

To je umevno samo ob sebi, — naravno je, da je izginila, kakor izginejo sanje. Samo v sanjah sem jo videl, bogve kdaj; njene nedolžne oči so bile samo del mojih sanj. Tacih oči ni v resnici nikjer... Kako tiho je prišla k meni, — kot da se ne dotikajo tal njenih noge. In njena roka je bila tako bela in tako majhna, ah tako majhna. Njena ustna so se zgenila, hotela je nekaj reči, ali nasmehljala se je samo. In jaz sem se je dotaknil, rahlo in strahom, da bi je ne oskrunil... Zdaj je izginila, zakaj to so bile samo sanje... sanje-

Slonel sem ob mizi, glavo oprto ob dlani. Mislim sem na davne, polpozabljene dogodke, na ljudi, ki sem jih bil srečal pred bogve kolikimi leti. Domislil sem se celo Matilde in za hip sem jo zamenjal z neko gospodično, ki sem jo videl nekoč mimogrede na nekem balkonu in ki je imela čudovito lepe zlate lase...

Vzdramil sem se šele v mestu, blizu svojega stanovanja. Mračilo se je, od zahoda se je bleščala sanjava roznata svetloba. In kolikor bliže je prihajala noč, tembolj so se izgubljale moje sentimentalne misli in v kratkem času sem se zavedel jasno svoje trdno zapovedane dolžnosti.

XIV.

Luči nisem napravil ves večer.

Ležal sem na zofi in čakal. V sobi se je temnilo, sence so se razgrnile po stenah. Roke sem imel prekrižane pod glavo in z zatisnjenimi očmi, brez strahu in brez vznemirjenosti sem mislil na različne stvari, ki niso bile v nikaki posebni zvezi z dejanjem, določenim za najbližje minute. Prišel mi je na um celó razgovor z urednikom in nezadovoljen sem stresel z glavo. Kaka neumnost! V teh časih se grem razgrevat za abstraktna vprašanja, ki se ne tičejo nikogar in najmanj mene samega...

Toda kmalu sem začutil tisto čudovito treptanje srca, ki me je ovladalo redno ob prvem objemu noči. Moje misli so se hipoma razširile, kakor bi se jim bile razvezale peroti... Vse se bo končalo, — nocoj se bo končalo to trpljenje. Treba je bilo samo eneržije, in nikdar bi se ne bil zvijal pod težo brezkončnih noči. Doslej nisem imel moči, da bi udaril s pestjo v obraz, — s pestjo v obraz filistrstvu, ki mi je stalo na poti v vsem svojem blatu. Plazil sem se pred njim s sklonjeno glavo in boječimi očmi, taval sem z negotovimi koraki in pustil svoje moči, da so gnile v brezdelnosti... Da, jedino to je, — jaz imam svoje moči, da jih porabim sebi v korist, da odstranim, kar mi leži pred nogami!... Jaz ne sanjam z vso bridkostjo svoje duše svojih jasnih sanj, da bi mi kdo segal vanje z mesnatimi rokami...

In ko sem se domislil njegovega od bolečine spačenega obraza, sem se zasmel skoraj na glas, ter skočil z zofe... Odprl sem predalce v svoji miznici ter izvlekel precej dolg, fino nabrušen nož z jako

pripravnim jelenjim ročem. Spravil sem ga lahko v notranji žep svoje sukrije, tako da mi ni delal nikake sitnosti. Nato sem se sprehajal po sobi z mirnimi koraki, roke na hrbtu...

Celo dobro je, da se ni zgodilo drugače. Vsa moja duša je zahrepenela po nji, po njenih smaragdih očeh, po njenih belih rokah... Ti si pač mislil, da se okrenem in da se odpovem svojim sanjam kot nekdanj?... Ah, zdaj je prišel čas, da branim svoje pravice; zatajevanja je bilo dovolj... Ti si mi pač ugrabil ono boječo gazelico v krčmi ob cesti... hm? To se ti je posrečilo ali zdaj, dragi moj... zdaj sem sklenil, da ne pustim nikogar v svoje kraljestvo. Časi so se popolnoma predrugačili...

Ura je bila deset in več, ko sem stopil k oknu in pogledal navzgor... Nikdar dotlej je nisem videl tako natančno; svetilka je bila blizu okna in ona je obračala proti svetlobi svoj obraz. Na mehkih, trepetajočih potezah je ležala utrujenost kakor uro pred smrtjo, oči so bile široko odprte, toda njih luč je bila motna, — od visoko friziranih las je padala senca skoro do usten... V tem trenutku bi prišel k nji ter jo objel z obema rokama in jo dvignil k sebi in jo poljubljal, da bi mi ostala na licih kri iz njenih ustnic... In v tem trenutku je prišel k nji in jo objel z obema rokama in jo dvignil k sebi...

Zaklenil sem duri ter odšel hitro po stopnicah. Na cesti ni bilo nikogar, — sploh so bile tod okoli ulice celo po dnevi prazne. Zavil sem urno okrog opla. Skrbelo me je, da bi ne bila vrata zaprta, ali v tem slučaju sem se bil odločil, da čisto jednostavno pozvonim, — naj se zgodi karkoli. Toda v teh starih, polrazpalih hišah z nebrojnimi praznimi stanovanji ni vratarjev, ker navadno tudi ničesar ni, kar bi bilo vredno čuvati.

Resnično, — vrata so bila na moje začudenje celo na stežaj odprta. Najbrž je vstopil kdo malo pred menoj, pa se mu ni ljubilo, da bi jih bil zapahnil. Hodnik je bil popolnoma teman in prižigal sem žveplenke, da sem mogel naprej. Stene so bile vlažne in sive. Šel sem mimo mnogih sob brez duri, z odprtimi okni; hladen veter je pihal od vseh strani. Naposled nisem vedel več natanko, kje stojim. Hodniki so se križali, troje ali več stopnic je vodilo v gornja nastropja. Razmišljal sem dolgo časa, kje bi morala biti po priliki njena soba; medtem sem stopal navzgor brez posebne sigurnosti... Tam od daleč, prav na konci hodnika se je tresel na steni svetel

trak; prihajal je najbrž iz razpoke v durih. Prsa so se mi napela od radosti, — to je bil vsekakor ne navadno srečen slučaj, ki bi se ga skoro ne mogel nadejati...

A zdaj je bilo treba previdnosti... previdnosti. Nagnil sem glavo, upiral se z roko ob mokro steno ter se plazil po prstih in polagoma bliže. Da bi stal kdo poleg mene z zaprtimi očmi, ne bi slišal mojih korakov... Pogledal sem skozi razpoko. Slonela sta ob oknu in njegova roka je ležala ob njenem pasu. Soba je bila opravljena jako siromašno; postelja, velik divan s platneno prevlakom, miza stol in družega nič... Ali bodo duri zaškripale? On se bo dvignil, toda od strahu in začudenja niti zganil ne bo z roko; gledal me bo s topimi očmi in ona bo stala bleda in mrtva poleg njega...

Prijel sem za kljuko, ne da bi odmaknil oči od razpoke...

Čisto mirno slonita, kakor da ne slutita ničesar... Jaz, — jaz bi slutil, — da, vedel bi jasno, da odpira nekdo vrata za menoj...

Prav tisti hip, ko sem stal na pragu, jo je pritisnil bliže k sebi ter se dotaknil z ustnicami njenih las. Duri so se odprle in zaprle brez najmanjšega šuma. V poljubu niti čutil ni, da je zapihal veter skozi sobo... Mirno in z jasno zavestjo sem ugasnil svetilko, ki je stala na mizi, stopil k njemu, objel ga z levico krog vratu ter mu zasadi nož z vso silo v prsa... Niti zahropel ni, a ona je vzkliknila s prestrašenim glasom:

»Kdo je ugasnil luč?«

XV.

V uredništvu sem napisal dan pozneje po natančnih informacijah pretresljivo poročilo o umoru nekega železniškega sprevodnika v stanovanju očitne grešnice Irme. Okrasil sem to poročilo z različnimi, jako umestnimi opombami o propalosti naše dobe ter dodal površno statistiko hudodelstev zadnjega časa z motivi vred; največ nenaravnih dejanj je izviralo po mojih mislih iz ljubezni in iz blaznosti... O morilcu ni bilo najmanjšega sledu, in ubožica Irma je od strahu obolela...

To so mi povedali drugi. Ali jaz vem, da ni obolela... Vidim jo pri oknu vsako noč in dvoje zelenih žarkov iz njenih oči se ovija okrog moje glave in moje roke se iztezajo proti njej... (Zvršetak).

Belokranjske pesmi.

I.

Zaljubilo se je solnce
v gizdavo devojko Ano,
zaljubilo pa poslalo,
troje snubce knji.

Prvi snubci — drobne tičke,
Ana tičke polovila;
drugi snubci — rdeče rože,
Ana rože posadila;
tretji snubci — zlati žarki,
Ana okna zagrnila.

Ana okna zagrnila,
a za okni Ano ljubil
jaz sem, mlad junak.
Drobne tičke pesmi pele,
rdeče rožice duhte,
žarki kukali skoz okno —
kaj to nama mar!

II.

Kresovale tri devojke:
»Daj nam, Bože, dobro leto!«
tri devojke rožice.

Mimo pride mladi Marko,
mladi Marko, lep junak.
»Daj nam, Bože, dobro leto!«

Misli misli mladi Marko:
Bog nam dal je dobro leto,
dobro leto in predobro —

Bog nam dal je tri devojke,
tri devojke rožice,
Tri devojke — težek izbor —
jedno smem, vse tri bi rad!

Uganile so devojke,
kaj je mislil mladi Marko.
Pa mu pravi črna Bara;
»Ljubi mene, mladi Marko,
ljubil boš oči najlepše!«
Pa mu pravi bela Kata:
»Ljubi mene, mladi Marko,
ljubil usta boš najlepša!
Nič ne pravi mlada Ana,
zarudela na tla gleda.
Mladi Marko ljubil Ana,
ljubil srce je najlepše.

III.

Tihi veter od morja —
pala rosa z javora,
vzdramila se ljubica,
lepa moja Mandica.

Vzdramila se ljubica,
vzdramile se rožice.
»Dobro jutro, Mandica!«
jo pozdravi rožmarin,
a rudeči nagerlin
sklone se ji prav do ust...

Da sem jaz ta nagerlin!

Oton Župančič.

Študentke.

Piše: Zofka Kveder.

(Nadaljevanje.)

II.

Liza Aleksandrovna je bila zvedela, da se je Farinelli odpeljal z ono Šašo Timotejevno v Curih in se še le čez teden vrnil nazaj v Bern.

Od onega večera nista več govorila. Pozdravljal jo je pač, ako jo je slučajno srečal na ulici a le se strogo, hladno uljudnostjo.

Njo je neopisno bolelo, da se je vsa ta stvar završila tako. Trpela je neznosne muke, a vendar je bila preponosna, da bi si bila priznala, da trpi, peklenko trpi radi ponašanja Farinelličevega. Bila je ljubosumna do blaznosti na vso preteklost Farinellija,

— in ne samo na preteklost: bala se je Šaše Timotejevne. Na fakulteti so pravili, da se vozi Farinelli vsako soboto popoldne v Curih in se vrača še le v ponedeljek.

H komaj hodi?!

K njej! Gotovo k njej!

Sovražila jo je, z neizrekljivim preziranjem mislila na njo — in tudi nanj.

Ako mu ona plitka, lehkomišljena Šaša zadostuje — pa bodi! Ha, ha! Ona, ki sipa svojo ljubezen in udanost na vsacega, komur se zdi vredno uvrstiti se

med njene pristaše. Smešno! Kdo bi si mislil, da je Farinelli tako z malim zadovoljen, z ono malce čuvstva, ki pride na njegov del! Tako se proč metati, tako se ponižati!!!

Ali ni smešna tudi ona, da misli nanj?! Na tega vihrovega, nestalnega Italijana, ki je že davno razmetal vse bogatsvo, vso lepoto svoje duše na vse štiri vetrove?! Kaj bi ji še lahko dal on, blaziranec, on, ki se je že valjal v vseh kalužah, on — umazan, oskrunjen?!

Ha, ha! Čemu misliti nanj?!

In potem, kaj mora res vsaka žena giniti za možkim, za ljubeznijo moža, kaj je to res edini, najlepši cilj ženske?!

Predsodki!

Stari nazori, ki so vsled vednega pokoravanja postali zakoni.

Ali je večna narava res hotela slepo pokorščino svoji prazapovedi?! In vse stvarstvo naj se ji klanja?

A človek ima moč uma, moč volje, moč duše. Čemu samo slepo, pokorno orodje, čemu nikake odpore, kadar sčuje ta velika, surova prasila, s krvavimi biči spol k spolu, kadar vabi rafinirana življenska moč z mehkim laskanjem moža in ženo v svoje trdne, večne mreže?!

In človek naj sluša?!

Čemu?! Zakaj?!

Kaj je tako majhen, tako slab?!

Liza se je zatopila v svoje studije. Vsak dan šest ur je bila v dvorani za seciranje. Nezdravo, smrdeče izpuhtevanje je zavijalo stara, nagnjita trupla v svoje strupeno okrožje. V dolgih, belih srajcah so stali slušatelji krog miz, rezali, odstrgavali mast, odvijali mišice, pulili žile, brskali po nervih, pikali v oči, kopali po možganih, razrezavali srca... Profesor je hodil okrog, razlagal, kazal, voda je cvrčala iz pip na razgaljene, raztrgane človeške mišice, v zraku so se svetile lancete, škarje, noži, na dolgih, belih srajcah so viseli grdi, krvavi madeži...

Liza se je učila, učila kakor besna. Na nočni mizici so ji vedno ležale debele medicinske knjige.

Shujšala je. Koleginje so ji odsvetovale, naj se vendar ne nopenja tako brezumno čez svoje moči. Samo Sonja Ivanovna ji ni odgovarjala. Ah, bilo je tako lepo učiti se tako pridno, vztrajno in vzajemno! Sonja ni imela družih ciljev. Medicina, medicina! Prosim, kaj še več! Začetek in konec! Medicina! Kadar jo vlada namesti v kaki daljni, zapuščeni guberniji, da zdravi tam starce, otroke, mlade, vele, od porodov zmučene žene, blede slabokrvne, od premnovega dela in truda oslabele devojke, — to je najlepše, najvišje, sveto delo ljubezni. Sonja je zardevala sreče, veselja, zadovoljstva pri teh mislih in se še z večjo pridnostjo učila, učila! Ona je bila poleg vsega tako revna, tako uboga. Treba je bilo hiteti, da čim prej zvrši

čas mučeništva, da čim prej dospe do cilja. In prihodnji semester je hotela v Pariz. Treba bode še bolj štediti, — stradati: njena matuška doma nikakor ne more več pošiljati kakor doslej, a ipak treba dalje, hitro, urno do cilja.

Medicina je bila Sonji Ivanovni sveto božanstvo, ki je zavzemalo popolnoma vse njeno mišljenje, njene želje, upe, vse njeno čuvstvovanje.

Ne tako Lizi! V njej ni bilo prav nič one egoistične, pristranske nravi ki se zadovoljuje z jedno vedo, z jednim edinim ciljem, ki nahaja v učenju jednega specialnega predmeta, v rešavanju jedne naloge svoje zadovoljstvo in svojo srečo.

Njej ni bilo učenje več kakor ona sama, njej niso bile njene študije duša, ona je ostala človek, ona je bila najprvo — ona — žena in potem še le medicinka in ne samo medicinka. Zanimala se je tudi za druga obča vprašanja, ki niso bila v zvezi z medicino.

Študujoče žene postanejo prav rade jednostranske, zakopljejo se v svoj predmet, specializirajo se. In to je slabo, ker zgube s tem ves kritičen pogled za celoto.

Liza je poznala več tacihih študentk, in zdele so se ji smešne, nepopolne.

Sama je skušala nekaj časa postati taka, vtopiti se v proučavanje medicine popolnoma, z vsemi močmi uma in duše, da tem prej in gotoveje pozabi svojo ljubezen do Farinellija.

A videla je, da ji v tem početju hira i duša, da je revnejša, ko kdaj poprej, da ji je srce prazno in pust. Izneverila se je Sonji Ivanovni in zopet rajše hodila z Anjo Bogdunoff v razna društva, na sestanke, k predavanjem.

V stari, čestitljivi univerzi, ki je bila iz nekdanjega samostana bosonožcev prezidana v svojo sedanjo svrhu, shajalo se je malone vsak večer v veliki avli mnogoštevilno občinstvo k javnim predavanjem, ki jih je prirejal senat za ljudstvo. Prihajalo je tudi veliko število univerzitetnih slušateljev. Prihajali so radi predavanj samih, a kolikor toliko tudi radi občinstva. Bogme, bilo je prav zanimivo ogledavati si to publiko, ki je bila sestavljena iz vseh slojev. Stare, čestitljive, korpulentne matrone, plešasti, sivolasi gospodje z zlatnimi naočniki, gospodične v dragih toaletah, v svilenih in baržunastih bluzah, pošitih s fino krznino, ki so ostro kontrastirale s ponižnimi, oguljenimi oblekami študentk. No, bilo je i delavcev, obrtnikov, rokodelcev.

Norvežec Jansky, ki je bil dober risar, portretiral je vsak večer skrivaj par tipov, neka Švicarka je s prirojeno vestnostjo stenografirala vse govore, nek novodošli Srb se je hodil v ta predavanja učiti nemščine, drugi pa so prihajali iz resničnega zanimanja ali pa iz nekake lene, komodne pridnosti: da odsede vsak dan gotov, v svojem načrtu zaznamovan penzum ur.

Kadar je predaval profesor Reichersberg, prišla je polnoštevilno vsa ruska kolonija, profesorja Steina pa so vsled njegovega cvetočega izrazivanja posebno spoštovale dame iz mesta, — bil je cel komedijaš. Kretal, klanjal in vrtil se je na svoji stolici kakor v salonu.

Ana Bogdunoff je nazivala ta večerna predavanja: »studenci vede«.

Liza je nekoč slučajno opazila Farinellija in se mu nehote nasmehnila. Od tedaj ga je videla vsak večer sedeti v kotu par klopi za njo. Zdel se ji je nekako nenavadno pohleven in ponižen. Ana ji je dejala, da vedno neprenehoma gleda njo.

— Meni je neugodno. Čemu se vsiljuje!

Odslej ni hotela več tako pogosto k večernim predavanjem; kadar jo je pozdravil odzdravila je jedva toliko, da je z malim migom glave pokazala, da ga sploh vidi.

Čemu?! On, ki je vse razdal, vse užil, — kaj ima še za njo — nič!

Začela je zahajati v gledališče.

No, to je bilo staro, nerodno, grdo, s slabo ventilacijo, slabo akustiko, slabimi igralci, slabimi pevci.

Zdelo se ji je vse neokusno, zoprno.

— Pojdimo enkrat k zborovanju »Heilsarmee«.

Šle so res v to čudno »vojno zveličanja«.

Ha, ha! Kako je bilo vse smešno, teatralno! Po napevih poskočnih, pouličnih pesmi, peli so neke psalme, vmes je trobila godba, pri katerej je bilo tudi nekaj žensk z nekakimi cimbalci, in naposled se je vse objemalo, veselilo, poljubovalo.

Kako smešno!

In vender si je zadala ta družba veliko, vzvišeno socialno nalogo in ne more se reči, da je ne rešuje povoljno.

Vsi udje so takozvani »absistenclerji«, ki ne pijo ne vina, ne piva, sploh nikacega alkohola. Družba posebno vabi in sprejema v svoje krilo nekdanje pijance, padla dekleta, vse bivše propalice. Po vseh večjih mestih n. pr. v Londonu, Parizu, Berlinu ustanovlja družba v najrevnejših, najpropadlejših delih mesta svoje postaje, od katerih gredo potem »sestre« in »bratje« v najubožnejša stanovanja, strežejo tu bolnikom, očistijo tam otroke, šivajo, snažijo, pomagajo, darujejo tudi po možnosti hrane, obleke i. t. d.

A kako so vso to lepo organizacijo neumno našemili!

Ženske in moški nosijo uniforme. Ženske modre obleke, modre klobuke s temno rdečimi našivi in rozetami, pod vratom veliko zapenjačo z napisom: »Heilarmee«; moški istotako, in kape z napisom. Vsa zborovanja se vrše šumno s petjem, bobnanjem, korakanjem po ulicah, sploh z vsem mogočim smešnim aplombom. Voditelji, vodnice, pazniki in paznice so častniki, nadčastniki, generali i. t. d.

Lizi se je ves ta hrup naravnost studil.

Kaj se mora res samo s takimi sredstvi delovati na maso?

Povsod, vedno je masa surova, ljubeča šumne, hrupne utise, teatralne efekte; najlepše, najkrasnejše ideje zna ukovati v banalne, barbarske, usiljujoče se forme.

Čudila se je, da je ravno v Švici toliko najrazličnejših sekt, ki še nekako dobro uspevajo. Poleg katoličanov, kalvinistov, evngliancev, židov, nekaki evangelisti, mormoni ki imajo v Ameriki svoje pravo zatočišče, razpošiljajo po vsej Švici svoje apostole, brošure in liste. Trezni, pusti, prozaični Švicar, ki je ipak naobražen in napreden! V deželi treh milijonov ljudi, kjer imajo šest univerz, nebroj trgovskih, obrtnih, rokodelskih šol, tako — fanatično lovenje za temi nejasnimi, zmedenimi, čudnimi verskimi dogmami. Opažala je tu večkrat neko nezdravo ekstazo, nenaravno pretiravanje.

Omilila se ji je psihologija, in z Ano ste se znali po cele popoldneve razgovarjati o tajnostnih pojavih duše.

Dela se je na čitanje modernih piscev. Vedno bolj je umevala njih intimno, impresionističko maniro.

— Kako fino ume n. pr. Przybyszewski izšibati čuvstva iz duše — dejala je nekoč Ani. — Kako smešni, mali oni, ki se izsmehujejo modernim! Kaj so res samo lepodoneče, moči in izraza pijane besede?! Ali nam ne vibrirajo tajne strune naše duše, kadar zremo v misterij umetnikovega čuvstvovanja, ali nam ne vstajajo nova, neznana bogastva iz temin našega bistva, kadar gledamo v te tuje, nage duše, polne ognja, moči, trpljenja in sreče!? Ali umetnost sama, brez tedence, ni umetnost?! Umetnost si je sama cilj, smoter, začetek in konec!... Nekateri bobnajo na devizo: »Umetnost za vse!« — t. j. vsaka umetnost za vsacega, vsem umljiva, na vse jednako delujoča! Kako neumno! Kakor, da bi imeli vsi jednake duše, vsi jednako razvite pojme, čuvstva, mišljenje! Vsak kmet n. pr. bi dal vse Rafaelove Madonne za lesen, pozlačen kip svetnice v župni cerkvi izdelan od domačega, vaškega rezbarja. —

Proučevala je tudi Farinellija.

Kaka duša je to, kaka so tla, ki rode te divje, elementarne vznihite?!

Secirala je vse njegovo čuvstvovanje, vmislila se je v njegovo vročo, nebrzdano nprav in počasi ga je umevala. Ali to umevanje ji je doneslo novega trpljenja.

— Nikacega zblizenja, ni med nama. On od vekov drugačen od mene, celi svetovi drugačnega naziranja leže med nama. On, človek momenta, hiter, nezanesljiv, strasten, spreminjajoč se v svojih čutih, jaz oprezna, počasna, stalna! Kako, da se zblizava, kako, da se nama duše zblinijo v jedno celoto?? Jaz sem hranila, štedila, skopovala vsa čustva svojega srca za onega, ki bi me ljubil, — za njega; vse globine moje

duše so čuvane, nedotaknjene, sveže, — a on, kaj mi ima dati on, kaj ima meni dati več nego je dobila Šaša Timotejevna?! Najbolje pozabiti! —

A pozabiti je bilo težko!

Lizi se je zdelo, da vidi Farinellija večkrat nego obično. Zdaj jo je srečal tu, zdaj tam, kjer se ga ni nadejala. In njegovo obnašanje je bilo kljubovalno, trmasto, prav kakor njeno. Smejal se je ironično, kadar je ona prezirljivo obrnila glavo v stran. Malomarno, ponosno sta se pozdravljala, a njune oči so se vendar željno lovile.

Lizi je vselej vsa kri planila k srcu in skoro, da so se ji kolena šibila razburjenosti. Vroč vali nekega tesnega, sladkega čustva so ji vibrirali v živcih, bila je po teh srečavanjih čudno vesela, srečna, zadovoljna.

— Kako sem neumna, slaba! Ne, ne, ne! Nikdar! Kako se morem vznemirjati radi njega, po onem večeru, po onem tednu, ki ga je preživel z ono v Curihu?! Nikdar! Ne, ne! —

In bičala, trapila se je s temi spomini, s temi mislimi vsak dan.

— Dejala sem mu — lopov! Kakor, da ni res, da ni zaslužil! Malo ur prej je poljubil, mene a potem mu je ona razpalila kri! Sramota! Zaradi one, one...! —

V neizrekljivi jezi si je trla roke, pri spominu na Šašo Timotejevno jo je spreletel vselej čut gnusa, kakor pred nečim nečistim, umazanim.

Napram njej ni imela nikacega čuta pravičnosti, obzira.

V pensionu, kjer je stanovala, obedovalo je tudi več družih dijakov, ponajveč tujcev: Rusov in Armencev. Bil je med njimi tudi nek bolehen jurist, mlad, šestindvajsetleten, rodom Armenec. Ta ji je nekoč pravil o Šaši Timotejevni. Njena mati je bila baje jako ustrezljiva, galantna dama. Imela je starega moža, nekakega umirovljenega polkovnika. O Šaši se je vedelo, da ni hči tega starega slabega človeka, no ipak je imela mlada polkovnica za življenja svojega soproga pristop v vse družbe petrograjskih srednjih krogov. Drugače pa je bilo, ko je le-ta umrl. Ostavil je samo dolgé in malo, neznatno penzijo, katera nikakor ni zadostovala razvajeni udovi. No, pomagali so ji prijatelji, in Šaša je bila tudi jako lepa že kot petnajst, šestnajstletno dekletce...

Oni Armenec je celo pripovedoval, da so rekteri kot gotovo govorili, da je prišla Šaša na željo svoje matere v nek poseben zavod, iz katerega ji je baje nek dijak, nadahnen z idealnimi, socialističnimi idejami pomagal... Kako je prišla na univerzo, naj sam Bog zna, gotovo pa je, da je jako nadarjena in da je zelo, zelo škoda za njo, če je le deset odstotkov istine na onih anekdotah in pripovedkah, ki krožijo med dijaštvom o njej.

Tako Armenec.

Liza se je namrgodila. In dasi je tudi pritrjevala vsem razlagam in zagovorom pripovedovalca, ki je skušal, da nariše vso neznosno tragiko takega bitja, vendar ni mogla čutiti mehkih, prizanesljivih čustev v svojem srcu.

Sama kriva, ali ne, — zamazala se je, oblatila na veke, največja ljubezen ji ne izpere več gnilih, smrdečih marog iz duše!

Čutila se je visoko vzvišeno nad vsemi onimi, nedotaknjeno, čisto, sveto.

Povedala je vse ono o Šaši Timotejevni Ani Bogdunoff, ki pa nikakor ni bila njenih misli. Njena sodba je bila mileja, bolj blaga, prizanesljiva, dobra. Sebe ni smatrala beljše, čistejše.

— Pomisli Liza, ali bi ne bila mogoče jaz ravno taka in še slabejša, še bol hudobna, če bi bila zrasla v enakih okoliščinah, ali bi me ne mogli umazati, uničiti ravno tako mlado, kakor je bila ona, Šaša Timotejevna? Jaz ji niti ne zameravam, da je sedaj taka. Ali mar veš kaj čuti, zakaj je taka, ali mar sploh samo veš, kaka je?! —

Liza je ni hotela razumeti. Svoje glavno je čuvala svoje teorije. Smatrala se je napredno, odpustljivo, domišljavala si je, da razume vse z mote ljudske duše, da jih oprasča, smatra naravnimi, vendar je bilo vse to izmišljeno. V dnu duše živeli so ji stari, trdi, neusmiljeni, ortodoksní principi, krivični predsodki, napuh, prevzetnost nezasažene čednosti, vse ono dobro, čisto, lepo, ki je bilo ipak vendar-le mnogo več produkt okolščin nego njene zasluge.

Farinellija je ljubila, a v duši ga je ob jednom prezirala. Svojo ljubezen je smatrala žrtvijo, velikim, bogatim darom, katerega Farinelli ni niti vreden. Ona ni priznala, da sme ljubezen zahtevati v zameno le zopet in samo ljubezen. Ne, ona je ljubezen personificirala: ljubezen-ona, ljubezen-Farinelli — in na tem je sodila vrednost, moč, bogastvo ljubezni. In k sebi je dodala vso svojo lepo, čisto, jasno preteklost in Farinelliju njegovo, polno zmot, padcev in prevar. O, ona je bila do neba visoko nad Farinellijem!

Nikomur ni pravila tega, v duši pa je začela vroč, strasten kult sebi sami.

Seznanila se je z Pavlom Lewinskym. Bil je doma s Krima, na evropsko-azijski meji. Bil je zaročen z neko devojkjo iz njegove gubernije, ki je v Petrogradu študirala medicino; on je učil naravoslovne vede. Bil je krasen človek, ne kar se tiče zunajnosti, okopram je bil njegov obraz dober in plemenit, ampak še bolj glede značaja, mišljenja in duše. Vse je sodil blago, milo, vse odpuščaval, vsacega zagovarjal, a napram sebi je bil strog, molčec in pazljiv. Povedal je nekoč o neki priliki Lizi, da čaka svojo zaročnico še šest let in da se med tem časom težko vsako leto vsaj enkrat sestane.

— Je lepa vaša zaročnica? — je vprašala Liza.

— Meni je najlepša, — je dejal priprosto in pokazal njeno sliko, ki jo je nosil seboj v listnici. Bila je fotografija res prikupljive ženske, dobrega, blazega obraza in milih oči.

— In vi niste nič ljubosumni, nič se ne bojite? Ona je vendar tako daleč in lepa je! —

— Kako, da se bojim? Zakaj? Ali ona je moja zaročnica, — je dejal čudeč se in čez nekoliko minut pristavil: — In jaz jo ljubim, kaka bi bila moja ljubezen, da morem trenotek dvomiti! —

Liza se je zamislila. Jezilo jo je skoro to veliko zaupanje, ta velika vera, ki jo je stavil Lewinsky v svojo zaročnico.

— In ona? — je vprašala.

— Ah, ona me pozna, — se je smejal dobrodušno, kakor, da bi bilo sploh smešno dvomiti v njegovo vernost. Videlo se mu je, da smatra Lizino vprašanje, kakor, da bi bila poizvedovala:

— In ona, ali ve, da je nebo modro? — ali trava zelena? —

Obmolnila je. — Ah, ipak je nekaj lepega taka čista, verna, jasna, jaka ljubezen! Ona in Farinelli — kak razloček!

Ali, recimo, da bi se ipak pripetilo, da bi ona družega ljubila, da bi poljubila kacega tujca, — bi ji vi odpustili? —

— Ne, — je dejal trdno.

— In zakaj?

— Njena duša bi bila oskrunjena za me, ne mogel bi več verovati v njo, — je odgovoril. — Sicer pa je to grehota misliti. To se nikdar ne zgodi. —

Njegov glas je bil trden, jasen, odsevalo je v njem nekaljeno, srečno prepričanje.

— In Farinelli, in Farinelli, — ji je šumelo zopet v duši.

Ah, ti dvomi, te muke, ta bolešt!

Farinelli, onesvečen, onečaščen, oskrunjen, tako, tolikokrat! In čemu, da je še ona čista, sveta, ko jo on pokrije z svojimi poljubi, z ljubeznijo a ob jednom z svojo nizkoto, s svojim blatom?... Škoda se ji je zdelo sebe. Tako malo naj dobim v zameno?! Ne, ne!

Ana Bogdunoff je prišla nekoč k njej. Prinesla ji je šopek rož.

— Farinelli me je naprosil, Liza, da ti jih dam, — je dejala skrivnostno.

— Ne potrebujem jih od njega, — ji je odvrnila Liza v njeno veliko začudenje.

— In zakaj ne? Kolikor vem, si bila kriva i ti tedaj...

— Jaz?! Smešno! In če! Reci mu, naj se spomni na Curih, potem ne bode pošiljal rož! —

— Zdi se mi, da pretiravaš, Liza, — je prigo-varjala Ana, — on te ljubi. Dejal je tudi, da se sam opraviči, da vse razjasni...

Liza se je raztogotila:

— Smešno! Čudim se, da se ti dopade v ulogi posredovalke! Sramuj se, to je res prebedasto, preotročje! —

— Kakor ti drago, — je dejala naposled Ana razdraženo in hotela oditi.

No, ni odšla.

Vrnila se je še predno je prišla do vrat, oklenila se hipno Lizi krog vratu in udarila v nek čuden, nervozen, histeričen plač, napol smeh, a napol jok. Solze so ji curkoma lile iz oči, ustna pa so se zategavala v poseben, nenaraven smešek; vse telo ji je podrtavalo.

Liza se je prestrašila temu navalu, absolutno ni vedela, kako naj si razjasni čudno, nenavadno ponašanje svoje inace tako mirnodušne, vesele prijateljice.

— Ali kaj ti je, za Boga? Govori, kaj se je zgodilo! Ana! Umiri se! Ali, Ana, Anuška, kaj ti je vendar?! —

Čudno, pretrgano je jecljala Ana:

— Tako si neum-um-na Li-i-iza-a! —

In zopet strasten, neutošljiv plač.

— Ta-a-ako si neu-u-umna! Ra-a-ad te ima!

Ti ne zna-a-aš, ne ve-eš ce-e-e-niti! —

Še le čez dolgo jo je Liza toliko umirila, da je mogla vsaj razumeti, kaj govori in kaj hoče. In potem je prišlo vse na dan, kakor hudournik, strastno v navalu:

— Ti ne veš, ne znaš ceniti! Ničesar! Vsega imaš v preobilju, vse se ti ponuja, sili! Ti samo milostno jemlješ ali odklanjaš. Ali jaz, jaz!! Moj brat, profesor, ki je oženjen in ima otroke, mora delati dolgove radi mene. V vsakem pismu godrnja, vedno je nezadovoljen, še ono malo, kar mi pošlje, mi vse zagreni s svojimi pikrimi opazkami. Nihče me nima rad, vsem sem na potu. Kaj pa so te študije?! To mi ni dovolj! Človeka hočem, duše! Tako sem sama, grozno, strašno sama! Vedno! Povsod tuja, nikjer, nikomur vse! Ti mečeš brezbrizno od sebe, za kar bi se jaz plazila po golih kolenih. Pomisli, človeka, srce, dušo!!

Skoro kričala je v nepojmljivi, brezkraini razburjenosti.

Liza jo je mirila, spremila domov in pustila, da se v njenih rokah še enkrat izjoče.

Čudna ženska! Kaj ji je neki bilo?!

Liza ni mogla verjeti, da ji je manjkalo le ljubezni, naklonjenosti, sočutja, ni pojmla, kako mučna, kruta je bila Ani njena prazna, navidezno tako ponosna samota; ni pojmla, da je bila njena prijateljica tako sama, tuja, zapuščena, ko jo je vendar poznala in rada imela vsa bernska univerza.

Nerazumljiva duša, nepojmljivo srce!

Pusti se kovati v verige, uklepati, dušiti, brzdati a kar nakrat pretrga vse vezi in stoji nago, veliko pred čudečim se človekom. Večni zakoni prirode! Trinogi, katerih ni moči prevariti, z katerimi ni mogoče skepati dogovorov in kompromisov.

Ana se je sramovala drugi dan onega dogodka. Izgovarjala se je na svojo veliko nervoznost, katero si je baje nakopala vsled prepridnega učenja in se cinično izrogavala sama sebi.

Zakaj da še drugi vedo za mizerijo njene duše, za notranjo nezadovoljnost, za čustva, ki niso imela predmeta in cilja, za vse upe, želje, intimne drhtaje vročega srca, katere je trapila in mrtvila sama molče in ponosno?!

Smeh na ustna, masko pred obraz!

Inteligentnim ljudem vedno brez utehe, brez koristi umira del njihovega bistva.

Srce ali pamet!

Hi težko je voliti. Povsod trpljenje, na vsak način se treba nečemu odreči, treba na kaj resignirati!

Prokleta prosveta, prokleta kultura, ki je razstavila to dvoje! Toda ne, ne! Ne prosveta, ne kultura, le n a š a prosveta, n a š a kultura!

Lizi se je oni dogodek globoko začrtal v dušo. Prepovedala si je sicer odločno vsa približavanja Farinellija enkrat za vselej, a v srcu ji je vedno donel čudni, pretresljivi plač Ane:

— Tako si neumna! —

(Dalje prihodnjič.)

Odmevi.

I.

Lahno v vodni tam gladini
žarnic sevajo kristali,
in čuvaji so — kostanji
zadremali na obali...

V svitu lune gleda doli
stari grad na belo mesto; —
aj, vitez junaški gleda
skupaj zbrano vojsko zvesto!

Tiho... tiho... stopa v dušo
davnih časov romantika...
Pardonnez!... Zadel me nekdo —
in v sedanost zgine slika...

II.

Za steklom kristalnim kot dan
električne tulpe žare,
pod njimi demanti svetli
v škrlatnem baržunu blišče...

V izložbo gledalcev nebroj
strastno, poželjivo strmi...
Nasititi morda dajo
brez cvenka se lačne oči...

III.

V bajnosvetli spet dvorani
valčka glasi zadonijo,
po parketu pa razkošno
mladi pari se vrtijo...

Kaj prelesti je tu zbrane
v polnih ramah, snežnobelih,
in miline kaj razlite
je v obrazkih teh razcvelih!

A metuljčkom — kavalirjem
soditi je utrudljivo; —
saj i cvetke nam umetne
slikajo naravo živo...

Hej, kako lepo pristojna
prašek licu lepe žene...
in sladko plesalcem vrejo
z usten — fraze naučene...

Zorana.

Nekoliko misli o ženski enakopravnosti.

Neštetokrat se čuje ali čita, kako možki zabavljajo čez žensko »kratko pamet«, čez žensko naivnost, klepetavost, hinavščino, nečimernost in kar je še več takih »ženskih« lastnosti. Nekateri možki so sploh tedaj nabolj dovtipni, kadar se gre za to, da kritizirajo ženske. Neusmiljeno se rogajo na ženski upravitistim lastnostim, katere so jim sami siloma vcepili. Večina možkih menda niti ne smatra žensk celim človekom in menda jim pač ni nobena stvar tako ne-

pojmljiva in nezaslišana, kakor če se zahteva žensko enakopravnost ter povdarja žensko enakovrednost. Uprav neverjetno je, kako globoko je ukoreninjeno v možkih preziranje ženske kot človeka. Čutijo se sila vzvišene in velike v primeri z malenkostno stvarjo — žensko. Seveda, kot žensko v najprimitivnejem pomenu besede jo pač čislajo in povišujejo v oblake ter ji eventualno zlagajo »božanstvene« tirade. To jim je pač najdražja zabava — družega nič. Tako jim ugaja.

Sploh ima ženska pri možkih veljavo le v toliko, v kolikor izvršuje svoj »naravni poklic«. Kar leži izven mej tega »naravnega poklica«, to leži po njihovih mislih tudi izven mej ženskih pravic in ženskih interesov. Žensko so proglasili inferiornim bitjem, ki v vsakem oziru potrebuje varuštva, kuratorstva. Seveda so kuratorstvo prevzeli sami, izključili ženo iz vsega javnega življenja ter potem kovali postavbe sami mej seboj, ne da bi se vprašali, ne delajo li krivice enemu delu človeštva. Tako so nastali in obstoje deloma še zakoni, ki so žaljivi in poniževalni za ženske. Ženska je bila v prejšnjih časih in je marsikje še danes v pravem pomenu besede brezpravna napram možu, ni se ji pa odvezla odgovornost za kršenje kakoršnega koli zakona, in na obtožni klopi se ni delalo razlike mej spolom v prid ženske... Sicer pa je moral žensko v vseh javnih zadevah in okoliščinah zastopati možki. V mnogih državah omožena ženska niti s svojim lastnim premoženjem in celo ne z zaslužkom od lastnega dela ni smela sama razpolagati, marveč le po volji moževi.

Na Francoskem je ženskam stoprav od leta 1882. naprej dovoljeno, da smejo samostojno vlagati denar v javne hranilnice. Sosebno osedopoln v moralnem oziru je za francosko ženstvo znani paragraf: *La recherche de la paternité est interdite.* — Ženskam se celo odreka pravica varuštva nad lastnimi otroci, in ako umrje oče pred polnoletnostjo otrok, izroči se jih oblasti in varuštvu čisto tujega in mogoče breznačajnega možkega. Ta ima potem odločati o njih vzgoji in govoriti glavno besedo o vseh važnih dogodkih, bodisi da stopajo v zakon ali sploh premene stan. Seveda se to godi čisto samo formalno in se sicer varuh niti najmanj ne zmeni za svoje varovance. A zato zakon, ki zahteva ono formalnost, ni nič manj poniževalen za žensko. Torej ženska ne more zastopati niti svojih lastnih otrok! Tudi kot priča ne more ženska nastopati v nobenem javnem aktu. Nič manj krivično se ženske ne zapostavlja v javnem šolstvu. Tu imamo gimnazije, realke, trgovske in druge srednje šole, ter akademije, vseučilišča in razne druge visoke znanstvene zavode. A do pred kratkim časom je bila vsa znanost le privilegirana last možkih, in ženskam so bile vse srednje in visoke šole zaprte in potem seveda tudi vse javne službe. Ženska je smela in mogla biti le učiteljica in pozneje poštna upraviteljica; a tudi v teh službah se jo še zapostavlja za možkim. O volilnem pravu naj niti ne govorim.

Ako torej vse to premislimo, uvidimo, da so možki popolnoma podjarmili žensko ter jej vzeli vse pravice. Izročena jim je na milost in nemilost tudi še sedaj. Res je sicer, da se to razmerje mej pojedinci čisto ublažuje, bodisi da dotični možki ne zna vporabiti svoje oblasti, bodisi, da je blage nravi ter občuti veliko krivičnost možkega nadvladja nad ženskami, tako da je ženska časih vsaj v ožjem rod-

binskem krogu nekako jednakopravna in samosvoja Sicer pa je možko nadvladje sila globoko ukoreninjeno, in do pred kratkim tudi ženskam samim ni prišlo na um, da je to nadvladje krivično in za ženske — tudi za možke — sramotno in ponižujoče.

Stoprav v onem času, ko je francoska revolucija pomladila in oživila vsa srca, se je tudi v ženskem srcu vršilo prebujenje, in v brezupno temo tisočletij je nenadoma padel žarek svobode... Od tedaj datira žensko gibanje in od tedaj se plemenite žene bore za osvobojenje ženstva. Žalostno pa je, da se te junakinje nimajo boriti le proti možkim, ki se boje za svoje predpravice, marveč tudi proti ženskam, ki se v veliki večini še niso zavedle same sebe ter brez-pogojno priznavajo možko nadvladje.

A kaki so razlogi, ki jih navajajo možki sedaj, ko so se začele ženske buditi in zahtevati enakih pravic za oba spola, s čim utemeljujejo svoje nadvladje? Poglejmo!

Od nekdanj že so učenjaki, filozofi, zdravniki, dušeslovci, kriminalisti, moralisti in sploh možki povdarjali, da je ženska mnogo šibkejšega telesa nego možki, da ženske predstavljajo »šibki spol«. No, odkar se je pričelo žensko gibanje ter se vestneje proučava žensko, izreklo se je že več ruskih, angleških, nemških, ameriških in drugih učenjakov, da je nazor o »šibkem spolu« do cela kriv, in da o »šibkem« in »močnem« spolu sploh ne more biti govora. Kajti možki in ženska sta enakomočna od narave, dasi sta različne konstitucije. Da pa ženska ostaja mnogokrat slabejša, temu je vzrok ta, da njena sedanja vzgoja onemogočuje, da bi se nje telesna moč utrdila in pomnožila. Do kake sile pa se o ugodnih razmerah razvije ženska telesna moč, pričajo nam ženske nižjih slojev, sosebno kmetskega stanu. Često se vidi ženske pri najtežjih delih, in na deželi se pri delu sploh ne gleda na spol. In koliko je na svetu žensk, kojih telesna moč daleč preseza moč slabotnejših možkih, in koliko je možkih, kojih konstitucija je slabejša nego v obče ženska! V novejšem času se je pač tudi telesni vzgoji ženske začelo posvečati več pametne skrbi, in danes se uče ženske tudi telovaditi, plavati, boriti itd. Tudi sport deluje v tem oziru jako koristno.

Nadalje prigovarjajo, da ženske duševno mnogo zaostajajo za možkim, da so brez poguma. No, in tega se jim celo ne šteje v zlo, češ: ženska itak ni ustvarjena za borbo; njej je prisojena le bolest in udano prenašanje trpljenja. Tudi to je čisto krivo mnenje. Ulogo potrpežljivosti in udanega prenašanja vsake bolesti so ženski pač prisodili možki, ker se je to strinjalo z njihovimi sebičnimi računi. A sicer imajo one iste pravice do življenja kakor možki, in da našnjemu ženstvu niti več na misel ne pride, da bi kar tako sprejelo zgorajšnjo ulogo. Sedanje ženstvo noče več živeti v temnih, dolgočasnih zatišjih, noče

se več izogibati obči borbi ter služiti možkim za nekako odškodovanje po naporih za obstanek. Ono se hoče marveč borbe samo vdeleževati, samo pripomoči do zmage; poguma in moči zato čuti v sebi dovolj. A tudi sicer ženskam ne manjka poguma. Saj nam premnogi zgodovinski dogodki pričajo o junaštvu žen, ki so tudi smrti neustrašeno zrle v oči in s svojim pogumom celo prekašale možke. Seveda je tudi med ženskami strahopetk; a kdo bi mogel tajiti, da med možkimi ni bojazljivcev? Zdravniki zatrjajo, da ženske v očigled najnevarnejših operacij ostajajo mnogo bolj mirne in jih prestajajo bolj junaški nego možki. Istina je, da so možki fizično občutljivejši in da jih najmanjša bolezen čisto potare in vrže na posteljo, v tem ko ženske, čisto resno bolne, še opravljajo vsa svoja navadna dela.

Tudi volja žen ni nič slabša od možke, često še bolj trdna in vstrajna. Žena navadno ne obupa tako hitro v nesreči kakor možki. O tem nam priča statistika o samomorih. Dalje imamo tudi drugih dokazov, in sosebno med zakonci, da ženska volja ni šibkejša od možke, da je celo močnejša. Saj se premnogi možje pokore volji svojih žen, ali tudi svojih sester ali prijateljic. Koliko ve o tem povedati zgovovina!

Očita se dalje ženskam, da imajo slabo pamet, da niso logične. Iz tega vzroka da se dajo za vsako stvar pregovoriti s par lepimi blestečimi besedami, ne da bi zahtevale nepobitnih dokazov. In tudi tiste ženske, ki same mislijo in same razmotrivajo, tudi one da so baje sila pristopne frazam. Jedna lepodoneča beseda, jeden bliščeč stavek, jedno pomirljivo nagovarjanje, to jim nadomešča celo vrsto najteatnejših dokazov. To se pravi toraj, pa ženska ne zna delati lastnih zaključkov, da je nje mišljenje sila podvrženo vplivom, da sploh nima lastnega prepričanja. No, tudi ta ugovor ne velja. Ako bi se ta ugovor rabil tako, da so ljudje iz večine taki — ženske in možki, — da, potem ugovor velja in priznati bi morali, da je žalibog opravičen. Nespametno pa je, da se hoče možke izvzeti iz te obsodbe, češ, oni niso taki, marveč samo ženske. Ozrmo se samo na politično polje, katero obdelujejo dosedaj samo možki. Koliko strank in strancic je tu! In kako so nastale? Mar so v poje-nih strankah zbrani samo možje, ki so brez vsacega tujega vpliva, po logičnem razmišljanju prišli do svojega, oziroma svoje stranke prepričanja? Smemo mar res misliti, da imajo vsi oni možje, ki se prištevajo tej ali oni stranki res tudi kako lastno prepričanje, da so iz zgolj prepričanja pristaši tega ali onega? Tega res nihče ne more verjeti. In kdo ne ve, kako se dajo možki na raznih shodih preslepiti, oziroma premagati po lepih, vznesenih, a često praznih besedah, kako jih lahko fanatizira premeten govornik za kako stvar, ki je vse preje nego dobra ali izvršljiva, in za katero bi se po logičnem razmišljanju

gotovo nikdar ne odločili. Od vsega govora jim ostane mogoče le kaka visokoleteča fraza in tisto bodo neprenehoma ponavljali ter se ne bodo dali preveriti z najtemeljitejšimi nasprotnimi dokazi. Možki tudi pravijo, da je nesmisel, ako se zahteva žensko volilno pravo, kajti ženske da nimajo nobenega prepričanja ter bi oddale svoj glas onemu, ki bi jih znal najlepše pregovoriti, oziroma, ki bi prišel prvi. Da li bi bilo to res ali ne, o tem bi se najzanesljiveje prepričali tedaj, če bi to praktično poskusili. Teorija sama tudi tu ne more gotovo odločati. A denimo, da bi to v obče bilo res: v koliko bi bile ženske slabše od možkih, ki imajo sedaj volilno pravico izključno sami v rokah, in vendar neprenehoma čujemo in čitamo o zlorabi volilnega prava? Zakaj si stranke o vsakih in po vsakih volitvah vsevprek očitajo podkupljevanje, zakaj se v dnevnikih toliko piše o plačanih in neplačanih svotah, fijakerjih, golažih, grožnjah, obljubah itd. itd.?

V zlorabljanju volilnega prava bi si ženske težko pridobile prvo mesto, ker to že zavzemajo možki.

Tudi se očita ženskam, da so klepetave, opravljive, da rade izdajejo tajnosti. Ali prosim, kak razložek je mej pogovori v gostilnah, ko se vedno pri obligatni mizi zbirajo eni in isti možje, in mej pogovori pri popoldanski kavi v kakem salonu?

Menda ne družega, kakor da so možki pogovori bolj »kosmati«, bolj neprikriti in osoljeni s kletvami, drugi pa bolj prikriti in tihi. O, tudi možje znajo presneto opravljati, in zanimivo je le, kako možki nazivljejo tisto pretresanje in stikanje za pikantnimi dogodki različnih oseb in različnih rodbin. In kar se tiče izdajanja kakoršnihkoli tajnosti, zamorejo podati možki roke — ženskam in reči: »Schon alles dagewesen...«

Trditev, da je narava sama odtegnila ženski zmožnost, da bi duševno dosegala tisto višino ko možki, ker jej je baje podelila manjšo množino možganov — nikakor ne drži. Prvič o teži ženskih možganov itak še ni nič neopovržno dokazanega in določenega in so najtežji možgani, ki so se dosedaj sploh tehtali — baje bili ženski.

A za nas ta znanstvena raziskavnja res nimajo važnosti.

Nam zadostuje dejstvo, da so ženske, sosebno v novejši dobi s tako častnim vspedom delovale na raznih poljih, da o kaki prirojeni inferiornosti žen niti več ne more biti govora. Da so vkljub vsemu temu možki prigovori o ženskih slabostih često utemeljeni, je pa kriva le dosedanja čisto zgrešena vzgoja, katero so za ženske prikrojili možki sami. Zato vse njih satire in zabavljanja padajo nazaj nanje. Sedanja ženska z vsemi svojimi slabostmi je le produkt možkega nastopanja.

Res, čudno je da se možki tako branijo priznati ženski enakopravnost v politiki, šoli in v javnem

življenju sploh. Kajti prvič je sila žalostno, da se mora v XX. veku še-le dokazovati in utemeljevati enakopravnost človeka s človekom ter se za njo boriti. Drugič pa: ako so možki tako prepričani o ženski inferiornosti, potem se jim pač ni bati ženske kokurence in njih trditvi o kratki pameti in manjši vrednosti ženske: bi bilo ravno potem sijajno zadoščeno, ako bi se ženske v praksi pokazale take, kakoršne jih slikajo možki. Možke predpravice in možko nadvladje bi bilo potem pač zagotovljeno za dolge dobe in rešeno tudi žensko vprašanje.

Potem tudi trdijo, da emancipacija stori iz žensk nekaki »tretji spol«. A v čem obstoji ta »tretjespolnost«? Ako to vidijo nekateri v ekstravagantni obleki, je to pač lahko pobijati s tem, da se ekstragantno še češče oblačijo take ženske, ki niti pojma nimajo o kaki emancipaciji in so o njej komaj kdaj kaj slišale ali čitale, ali niti tega ne. V tem je sploh mnogo krivičnega naziranja. Ako si n. pr. ostriže lase kaka ženska, o kateri se ve, da se še ni tako daleč »spozabila«, da bi se zanimala za kaj družega ko za možke in druga »večnoženska« opravila, — jej tega pač živ krst ne zameri. Gorje pa, ako si ostriže lase ženska, katera je znana kot privržnica novih emancipacijskih idej — kamenalo bi se jo, ako bi še bili dobri stari časi, ko so mej drugim sežigali coprnice. Nikomur ne pride na um, da je mogoče dotičnica storila to le zbog tega, ker so ji lasje oboleli in začeli izpadati.

Ali pa je nežensko to, da emancipiranke niso tako zelo pristopne frazam, s katerimi možki tako zelo radi krmijo ženske? Mogoče je to nežensko pri njih, da v možkih ne vidijo svojih bogov, na kar so bili isti tako navajeni, da se jim zdi neumevno, ako se

katera na prvi mah ne stopi o njihovih prisiljeno gorečih pogledih? To bi bilo pa vendar malo čudno. Saj celo možki sami najbolj smešijo na ženski tisto brezsmiselno, suženjsko udanost. Pa da se umemo. Vsekako je res, da emancipacija nekatere ženske tudi zavaja v ekstreme. Tega pa ne smemo zapisati na rovaš emancipaciji sami, marveč temperamentu oziroma prenapetosti dotičnic. Izrastki se pač pojavljajo povsod.

A sicer, kaj tako nevarnega pa zahteva ženska emancipacija? Enakopravnost. In zakaj ne? Ako se je osvobodilo sužnje in kmete, ako se je proglasila tudi narodno enakopravnost, zakaj naj bi ravno ženska zaostala za vsemi, zakaj naj bi ravno njej ostale suženjske verige? In potem: ako zahtevamo, da morajo biti ženam odprte vse šole in javne službe, zakaj bi bilo to tako gorostasno? Saj ako se jim nalagajo državne dolžnosti, zakaj naj bi se jim odrekale državne pravice? Zakaj naj bi ženske ne smele v hram znanosti in umetnosti, ako imajo smisla zanj? In zakaj naj ženske prejemale svoj kruh iz možkih rok, dasi si ga morajo zaslužiti tudi kot soproge in gospodinje, in sprejemati celo kot nekako miloščino? Zakaj naj bi se dalje ravno ženske odpovedale boljim službam zato, da bi jih zasedli možki, zakaj naj bi ravno ženske svoje koristi podvrgle možkim koristim? Povejte, gospodje, zakaj?

Zapomnimo si: dokler žena ne doseže enakopravnosti in svobode, dotlej ne bode svobodno človeštvo. Kedar bodeta oba dela človeštva tekmovala v svobodnem razvijanju svojih močij, tedaj bo tudi prosveta vsestranska in popolna.

Ivanka.

O mraku.

Mrak se prikradel je v sobo
Skozi prozorno steklo,
Mene pa v duše dno
Britko je nekaj zapeklo...
Vem, kaj... Pisma spomin,
Ki mi je trdo reklo,
Da sem jaz teme sin,
Da že name preži pogin..

Anton Medved.

Iz zbirke: „Misterij žene“.*)

Zofka Kveder.

Krog omizja je sedela mala družba.

Ona, on in nekaj njegovih prijateljev.

— Ljubezen! ha ljubezen! — se je zasmejal.

— To je samo pijanost, pijanost posebne vrste. Ko se človek strezni, ne ostane nič, kakor nekaj prijateljstva... Trudnega, nasičenega prijateljstva. Kaj ne, Dana? —

Povzdignila je svoje temne, žalostne oči, krog usten se ji je zabliskal težek, raztresen usmev:

— Da!... Naravno! —

Vedela je: Zdaj lažem.

Tiho je odšla v jedilnico.

*) Iz knjige ki se pripravlja za tisk. Glej notico v »Listku«.

Poleg okna je stala okrogla marmorna mizica. Naslonila je obraz na hladno, trdo ploščo. Skozi okna je svetila luna.

Ona je slonela tam, kakor črna, tuja prikazen, tiho, nepremično.

— Dana! Dana! — jo je klical njegov glas.

Vzravнала se je, v nekoliko trenutkih je stala pri njem. Pripovedoval je veselo anekdoto; ona se je glasno, zvonko smejala. Potegnil jo je k sebi na kolena, veselo, lehkomišljeno, brez čuta. Njegovi prijatelji so poznali to gesto iz prejšnjih let...

Na mrzli marmornati plošči sta se v jasni mesečini svetili dve solzi....

Zavod sv. Nikolaja v Trstu.

Dne 25 marca t. l. se je vršil redni občni zbor zavoda sv. Nikolaja v Trstu po sledečem dnevnem redu: Nagovor predsednice, 2. Poročilo tajnice, 3. Poročilo blagajnice, 4. Razni predlogi in želje, 5. Volitev novega odbora. Ker je zavod sv. Nikolaja v Trstu edini slovenski izključno ženski zavod in ker izvršuje prevažno socialno-narodno nalogo, treba je, da se ga »Slovenka« kar najožje oklene ter seznanja z njim svoje čitateljice in jih pridobiva za sodelovanje na velevažni nalogi zavoda sv. Nikolaja.

Po kratkem nagovoru predsednice gospe Ponikvarjeve je poročala o zavodovem delovanju tajnica gospa Gromova. Iz tega poročila posnemamo sledeče:

* * *

»Ko se je pred dobrim poldrugim letom ustanovil naš prepotrebni zavod, edino samostojno žensko društvo ne le v Trstu, marveč vse Slovenije, tačas je marsikdo prigovaljal, da našega zavoda ni treba, da ne bode vspeval itd. Kakor društveni tajnici pa mi je danes čast, da Vam javim s ponosom, da je zavod sv. Nikolaja v kratkem času svojega obstanka lepo vspeval v moralnem in materijalnem oziru ter si pridobil dobro podlago za svoj nadaljni razvitek. Naj navedem tukaj nekatere podatke.

Po prvem občnem zboru dne 18. septembra 1898 do danes je društveni odbor imel 12 rednih in nekaj izrednih sej, v katerih so se častite odbornice pod predsedništvom gospe Karle Ponikvarjeve posvetovale o društvenih stvareh ter so ukrepale o njih. Njegovemu Veličanstvu prisvitlemu cesarju je društvo izrazilo svoje sožalje o priliki izgube blagopokojne mu soproge cesarice Elizabete, ter mu čestitalo o priliki

Njegovega rojstnega dne. Obakrati je naš zavod prejel najvišjo zahvalo.

Zavod je priredil dve veselici z dramatičnima predstavama, in sicer dne 2. novembra 1898 in 2. novembra 1899.

Obe veselici sta prinesli društvu lep čisti dohodek, a še lepši je bil njijin moralni uspeh. Zavod je poslal skoro vsem slovenskim županstvom prošnje, da bi mu ista pomagala preskrbljati njih dekleta s službami, koristiti jim z dobrimi nasveti in poukom, reševati jih propada ter tako koristiti tudi občinam samim. Žal, da se je le malo občin odzvalo temu pozivu ter poslalo večje ali manjše podpore. Te občine so: Ljubljana, Črnomelj, Cerknica, Loški potok, Kastav, Rovte, Novomesto, Jelšane, Bovec, Vrhnika, Idrija, Sežana in Klanec.

Posnemanja vredne so pa zlasti Slovenke v Kranju in v Podgradu v Istri ter posojilnica v Litiji, ki so nam doposlale lepe svote. Posebna hvala gre gosp. Franu Kalistru, ki nam je podaril 200 kron in gospodu Hrastu, tukajšnjemu mestnemu učitelju, ki je podaril zavodu lepo število poučnih knjig ter s tem položil temelj društveni knjižnici. Hvaležno moramo omeniti častitega gosp. Furlana, ki je kakor društveni katehet obiskoval naš zavod vsaki teden ter poučeval dekleta v krščanskih in posvetnih naukih ter vsestranski skrbel za ugled zavoda. Z dobrimi nasveti sta zavodu vedno pomagala častita gg. Warto in Štemberger. Posebna hvala gre tudi slovenskemu novinstvu, v prvi vrsti »Edinosti«, ki je vzbujala zanimanje za naš zavod ter vse leto priobčevala društvena poročila. Največ zaslug pa ima za zavod mati

zavoda, notranja voditeljica in blagajničarica, gospa Marija Škrinjar. Koliko truda in požrtvovalnosti jo stane vodstvo zavoda! In ona dela vse to brezplačno. Saj je pa tudi res to delo nepoplačljivo: narekovati je more le najčistejše človekoljubje.

Tudi vsem drugim dobradelnikom, ki so na kateri koli način pripomogli k lepim uspehom našega zavoda, izrekamo s tem najsrčnejšo zahvalo.

Društvo je izgubilo tekem minolega leta velikega dobrotnika, gospoda Ivana Šabca, v katerega spomin je njegova blaga gospa soproga darovala društvu 200 kron. Izgubili smo tudi vrlo odbornico, gospo Terezijo Metlikovič. Slava njiju spominu!

Odbor je odločil, da so dekleta oproščena plačevanja posredovalnine za službe ter da imajo plačati stranke po dve kroni od posredovanja.

Zavod je vsprejel v svojo oskrbo do sedaj nad 600 deklet, katerim smo izvečine preskrbeli dobre, poštene službe: druge se je odposlalo domov, ali pa so odpotovale same.

Z veseljem moram povdarjati, da se za naš zavod ne zanimajo samo slovenske družine, ampak tudi naši nasprotniki Italijani, ki so večinoma zadovoljni z našimi dekleti.

Sprejemalo se je tudi drugorodke v oskrbo, a domačinke so imele vedno prednost.

Ni ga društva na Slovenskem, katero bi imelo toliko nasprotnikov, kakor jih ima baš naš zavod. Nasprotnice so mu vse one ženice, ki so doslej dajale našim dekletom prenočišča, nasprotni so mu naši narodni nasprotniki, ker vedo, da hoče zavod dekleta ohraniti veri in domovini. Vsi ti delajo ovire našemu delovanju, a vse to nas ne straši, marveč mi hodimo pogumno svojo pot. Boli nas pa, da se celó v naših vrstah najdejo ljudje, ki ovirajo delovanje zavoda, zabavljajo čezenj ter škodujejo s svojim neprevidnim postopanjem ugledu in napredku društva. In zakaj vse to? Zato, ker se je zavod zavzel za najnižje sloje ženstva, za to, ker hoče iz istega napraviti koristne ude človeške družbe. Nekateri hočejo, naj bi zavod iz naših deklet kar čez noč napravil prave vzore vseh čednosti; pomislili naj bi pa ti nezadovoljneži, da zavod sprejema iz človekoljubja vsako dekle, če tudi isto ni angelj; vsprejema je v svoje okrilje, da je spreobrne, podu i ter mu svetuje. Zavod stori v tem oziru, kolikor mu je sploh možno, in vemo, da ta trud ni bil zastonj. A čudežev pa ne more delati niti v eni noči popraviti tega, kar je zakrivila dvajsetletna vzgoja.

Očita nam se celó, da dajemo dekletom priliko k pohajkovanju, češ, ker jih vzdržujemo. Zavod pa daje dekletom samo prenočišče; hrano jim daje voditeljica zavoda na lastni račun; ako hoče ona komu kaj podariti, je to njena svobodna volja ter jej tega ne more nihče zabraniti.

Naš zavod ima še mnogo nedostatkov, to pa zaradi tega, ker dobiva vse premalo podpor. Prepotrebno bi bilo, razširiti društvene prostore, ker so dosedanji preomejeni. Koliko prošenj deklet moramo sedaj odbiti, ker je vedno vse prenapolnjeno. Vse to bi naj pomislili tisti, ki so tako malo naklonjeni našemu zavodu ter o istem sodijo tako pesimistično.

Iz poročila blagajnice posnemamo: Za dobo od 1. septembra 1. 1898 do 31. decembra 1. 1899 je imel zavod dohodkov:

Na pokroviteljini 513 kron, ustanovnici 470 K, podpornici 386.20 K, udnici 214.30 K, darilih 370.80 K, preostanek od dveh veselic 389.60 K, posredovalnina 188 K; skupaj 2531.90 K.

Izdatkov pa 2086.58 K.

K točki »razni predlogi in želje« se je oglasila blagajničarica gospa Marija Škrinjar ter stavila predlog, da bi se ustanovil podporni zaklad za stare in onemogle služkinje. Utemeljavala je ta svoj predlog mej drugim s tem, da se v zavodu često oglašajo služkinje, ki radi starosti ali bolehnosti niso zmožne za nobeno službo. A zavod jih seveda ne more sprejemati, ker nima potrebnih sredstev v to svrhu. Gospa blagajničarka se je izrazila, da naj bi morda gospodinje plačevale v ta namen po 1 krono na leto, služkinje pa po svojih močeh. Po priporočilu gospe predsednice je bil ta predlog sprejet ter se bo o istem še podrobneje razpravljalo.

Tu je sledil govor gospe predsednice, iz katerega posnemamo to-le:

»Kako velike važnosti je zavod sv. Nikolaja za nas, spričujejo nam enaki zavodi v drugih narodih. Povsod so take in enake naprave. Če so pa drugi veliki in mogočni narodi spoznali potrebo združenja in če si snujejo društva vsi sloji, tem potrebnejši so za naš mali, šibki, tlačeni narod slovenski.

Društva imajo moč in pravico, da varujejo in branijo posamičnike. Zato zahteva že človekoljubje in pravicoljubje, da podpiramo in delujemo v prid društev, bodi moralno, bodi materijalno. Čestokrat ne uživamo koristi društev neposredno, gotovo pa so nam v prid posredno.

Vsako dobro društvo je neka šola, kjer se nam širi obzorje, kjer se nam vzbuja zavest do naših pravic. Človek postaja človek v pravem pomenu besede, človek: koristen ud človeške družbe. Koliko smo torej pridobili s tem, da smo napravili iz človeka mislečega, delavnega človeka in to v veliki masi. Saj vidimo že na priprostih delavcih, kako mišljenje, kako obzorje imajo oni možje, ki so udje kacega dobrega društva, ali pa oni, ki niso bili drugod, nego na delu, a potem so po beznicah prepuščeni sami sebi, svoji divji naravi, svojim neukročenim strastem! Iz tega je torej razvidno in jasno, da so društva res pravi blagor vsacega naroda, posebno pa so za Slovence velevažnega pomena.

A kakor so velika dobrota za moža, isto tako blagodejno uplivajo tudi na ženo. Na ženo, ki je bila že stoletja in stoletja potisnjena v ozadje. Ženo se je smatralo kakor neko bitje druge vrste. Na to se ni mislilo, da je tudi ona stvariteljica in odgojiteljica moža. Ali, o Bog, kaki možje naj nam vzrastejo iz zanikrnega in zapuščenega zaroda! No, jelo se je dani. Vsi omikani narodi so začeli spoznavati, da preti pogin ženi, onemu faktorju, brez katerega ni mogoč obstanek, in evo organizacije v gospodarskem in društvenem življenju!

Povsod se je pričelo žensko gibanje. Povsod se snujejo društva in zavodi, ki zastopajo ženske pravice.

Mal žarek silnega solnca prithotapil se je tudi k nam. Tudi v nas vzdiga zdaj pa zdaj katera žena svojo dremajočo glavo, da pogleda okoli sebe, je-li čas vstajenja? A le za hip. Kajti, ko vidi, da je osamljena, ne upa si naprej in tako obstoji in čaka boljše bodočnosti.

Zgodilo se je pa v nas nekaj nenavadnega. Pojavila se je žena, srčna in vztrajna do skrajnosti, ter je ustanovila žensko društvo. Je-li bil to izrodek bolne fantazije, utopija? Žensko društvo v nas Slovencih! Še tega je bilo treba. Saj je društev dovolj! Kdo bo podpiral vse to?! Čuli so se taki in enaki glasovi. A nje železna volja, nje trdno prepričanje, da gre za koristno in pravično stvar, premagalo je vse. Društvo obstoji in se širi, torej je dobro in potrebno, drugače bi propalo.

»Zavod je človekoljubno in dobrodelno zavetišče priprostih dekletom. Tu je pribežališče osamljenim mladenkam, katerim preti pogin vsaki hip. To je društvo šibkih bitij, kjer so zavarovane pred nečloveškim postopanjem in izkoriščanjem mladih moči. Tu je šola nevednim, a ne ognjišče lahkomišljenim!«

»Da se je pa moglo to društvo osnuti in da zavod vspeva, v to je trebalo žrtv, kakor na vsacem novem podjetji. Žrtve zahteva tudi naš zavod, a me mirno gledamo, kako se ta zavod bori za svoj obstanek! Ali ne napnemo vse, posebno pa odbornice, svojih močij, da priborimo društvu trden temelj, a na ta temelj sezidamo potem krasno poslopje človekoljubja!

A tu stojimo zopet skoro osamljene s svojo najboljšo voljo. Kajti: koliko jih je, ki prav za prav ne umejo pomena in važnosti društva! Tako malo se ga upošteva, tako malo podpira! Kako malokdo se ga spominja! In vendar je to društvo važnejše nego-li marsikatera naprava! Vendar pa nočemo obupati, temveč se nadejamo trdno, da vsi spoznajo važnost in korist našega delovanja ter nam prej ali slej gotovo priskočijo na pomoč. Saj vendar ne smemo dopustiti, da bi se zdaj zrušilo, kar smo sezidali s tako silnim naporom! Torej le na delo z ljubeznijo, vztrajnostjo in trdnim prepričanjem, da gre za sveto stvar!«

Obrnivši se do deklet, je mej ostalim rekla:

»V življenji vas čaka toliko gorjá in neprijetnosti! Zato učite se v mladosti samozatajevanja. Imejte vest in srce! Vsakdo gotovo najbolj čišla čistost duše in srca. Ne glejte samo, da si nabirate posvetnega blaga, a vaše srce ostaja pri tem pusto in prazno ter neobčutno za vse drugo. Ostanite zveste svojemu narodu! Ne zabite vere svojih očetov in ne sramujte se govornice, katere vas je učila vaša mati. Ako postanete ve same matere, kaj boste mogle svoji deci izročiti dražjega in lepšega, nego materni jezik in vero svojih očetov?! A kako se lahko vse to pozablja in zataji v velikem mestu! Zato ostanite trdne v svojem prepričanju! In naj katera postane imenitna gospa, ali pa je priprosta žena: najlepša dika jej bodi jezik materin!«

* * *

Vidimo toraj da je zavod sv. Nikolaja sila potreben in to sosebno v mestu, kakoršno je Trst, kamor v veliki množini prihajajo naša slovenska dekleta iz Kranjskega, Štajerskega, Primorskega, Goriškega Koroškega in od drugod.

Kdor se pouči o tukajšnjih razmerah in kdor uvidi, v koliki nevarnosti je čast naših deklet v Trstu, ta se bode pač čudil, da je po Slovenskem še tako malo zanimanja za ta zavod in da isti prejema tako malo podpor. Še bolj žalostno pa je, da med nami ni le ogromna večina takih ljudi, ki se za zavod ne zanimajo, marveč celo tudi takih, ki so mu naravnost nasprotni. Ti ljudje ali ne čutijo in ne mislijo, ali pa sploh nimajo pojma o stvari. Le pomislimo. Mlado, neizkušeno dekle pride v Trst službe iskat. Mogoče ima tu kako znanko, ki tudi služi, in ta jej svetuje, naj gre vprašat za stanovanje ter ob enem za službo k tej in tej ženici, ali naj gre v to in to posredovalnico. Že s prvim korakom na tem potu se prične navadno njena nesreča. Kajti te posredovalke in posredovalci so najčešče brezvestni koristolovci, ki gledajo le na to, da bi pri posredovanju napravili čim boljše »kupčijo«. Ti ljudje so v zvezi z gotovimi mestnimi možkimi krogi, katerim za dobro plačilo pošiljajo v nalašč zato najeta stanovanja nič zlega sluteča dekleta. So tudi stariši, ki jemljejo radi svojih doraslih sinov v službo samo lepa in zdrava dekleta, ki naj ovarujejo njih sinove fizičnega propada... To je dokazano in niso nikake izmišljotine.

In one ženske, ki sprejemajo dekleta v stanovanje, jih navadno tako dolgo zadržujejo pri sebi, dokler čutijo pri njih kak krajcar, potem pa jih brez usmiljenja postavijo na cesto. V prvem in drugem slučaju je posledica — prostitucija. Na stotine naših slovenskih deklet zagrne zloglasno »staro mesto...« Kolika sreča je toraj, ako dekleta, ki pridejo v Trst iskat službe, najdejo varno zatočišče v domačem zavodu, ki jih brezplačno sprejme v svoje okrilje ter jim istotako brezplačno priskrbi poštene službe. De-

kleta pa se v zavodu tudi navajo k dobremu, vzbujajo se jim čut poštenja in rodoljubja. Zavod je v izvrstnih rokah in v njem vlada duh domače iskrenosti, tako da se lahko nazivlje pravi dom deklet. Tudi tedaj, kadar dekleta izstopi iz kake službe, radi boleznimi ali drugih razmer, kako dobro je, da se ima kam zateči, da si nekoliko odpočije ter spravi v red svoje perilo in obleko. Mnogo, mnogo deklet je že naš zavod otepel materialni pogubi ter jih ohranil narodu in družbi. O tem so bile tudi občine obvarovane marsikakih občutnih stroškov. Ne pustimo toraj, drage rojakinje in rojaki, da bi moral ta zavod omejevati svoje narodno-človekoljubno delo radi preskromnih gmotnih sredstev, in skrbimo, da se čim dalje bolj

utrudi in razširi ter obrani, da se našim dekletom ne bo kradla čast in poštenje. Ta zavod bodi pri srcu vsemu slovenskemu narodu, in vsak naj po moči prispeva v njegovo blagajno. Sosebno denarni zavodi in občine naj bi se z večjimi podporami redno spominjali zavoda sv. Nikolaja v Trstu.

Rojakinje in rojaki širom domovine! Skrbite, da bo prihodnja številka »Slovenke« že lahko poročala o podporah, na novo došlih zavodu sv. Nikolaja.*)

Por. Ivanka.

*) Kdor bi želel pravila omenjenega zavoda, naj se obrne pisмено na vodstvo zavoda sv. Nikolaja v Trstu, ulica Stadion št. 19.

Življenje v višavi.

Spisal Multatuli. Prevel R. D.

Visoko, visoko v zraku se je zibal metulj. Vžival je svojo svobodo, svojo lepoto, pred vsem pa se je veselil pogleda na vse, kar je bilo pod njim.

Videti mu je bilo, kakor da hoče zaklicati svojim bratom, ki so daleč pod njim poletali krog zemskih cvetk: Pridite, pridite sem gori!

— Mi srkamo med — in ostanemo spodaj.

— O, dragi bratje, ako bi vedeli, kako krasen je pogled na vse, kar je spodaj. Pridite, pridite!

— Je li gori rož, iz katerih se srka med, ki ga metulji nujno potrebujemo, da živimo?

— Od tukaj je videti vse te rože in ta užitek...

— Imaš m e d u tam gori?

Res, medu gori ni bilo!

Ubožec, kateremu je bilo zoprno bivati spodaj, je opešal...

Vender se je še trudil, da ostane v višavi. Zdelo se mu je tako lepó pregledati vse z jednim samim pogledom.

Toda med... med? Ne, medu gori ni bilo.

In oslabel je vbožec-metulj. Njegov polet je bil slabši in slabši. In letel je navzdol in že je manj in manj videl.

• Vender je še hotel...

Ne, ni šlo! Padal je...

— Ej, sedaj prihajaš? klicali so bratje. — Kaj smo ti rekli? Sedaj pa si vendar prišel srkat medu iz rož tu doli, kakor ga srkamo mi. Vedeli smo to!

Tako so vpili bratje, veseli, da je obveljala njihova, dasi le zato, ker niso čutili potrebe, vživati lepote v višavi.

— Pridi... in srkaj med kakor mi!

In metulj je padal nižje in nižje... in še je hotel... tu je bil rožni grm... bode-li ga še dosegel?

Ni več padal... p a l je! Pal je z r a v e n grma, na pot, v kolovoz...

In tu ga je pohodil — o s e l.

✿ ✿ ✿ Listek. ✿ ✿ ✿

Tržaške okoličanke in volilna borba. Da imajo tudi ženske smisla za politično življenje, pokazale so slovenske okoličanke, in zlasti vrle Škedenjke o baš minolih volitvah v deželni oziroma mestni zbor tržaški. Ker same niso v srečnem položaju, da bi izvrševale volilno pravico, skušale so na drug način koristiti sveti narodni stvari. Navduševale in bodrile so neodločne omahljivce ter s solznimi očmi rotile one, ki so bili na potu izdati svoj rod. Morda ni nihče tako živo občutil globoke bolečine nad narodnim efi-jalstvom v Škedenju nego tamošnje vzgledne žene in

dekleta. Zlasti mej poslednjimi smo opazovali junakinje, ki niso skrivale svojega prepričanja iz bojzani za existenco. Kaj vse so storile v tem oziru, to se seveda večinoma odteguje razpravljanju v javnosti; toliko pa smemo reči: pokazale so se vzorne rodoljubke. Slava!

Zavarovalnico za služkinje snujejo, kakor smo že poročali, dunajske gospe. Sprožila je to misel gospa Tekla Novy. Nedavno je bil v dvorani trgovskega društva v to svrho ženski shod, katerega se je udeležilo mnogo odličnih gospa in gospodičen in nekoliko

poslancev, občinskih svetovalcev itd. Zboru je predsedovala gospa Ana Prix. Poročal je občinski svetnik dr. Vogler, ki je prišel do naslednjih zaključkov: Kot mejo za doživljenje, oziroma za prejemanje starostne rente, je določiti 65. leto starosti, sicer bi morale biti premije previsoke; za slučaj onemoglosti je določena doba 3 let, po kateri še-le bode mogoče dobiti podporo v slučaju invaliditete. Kot najmanjšo podporo imajo v mislih 400 kron na leto. Da bode mogoče toliko izplačevati, morali bodo delodajalci in služkinje vlagati po 1 krono na mesec. Kot ustanovni zaklad potrebujejo svoto 20.000 gld., katero hočejo zložiti iz dobrovoljnih prispevkov. Državni poslanec Noske je utemeljeval potrebo takega zavoda s socialno političnega stališča. Gospa Suborič je predlagala, naj bi bile premije večje ali manjše v primerju krajšega ali daljšega službovanja dotičnih poslov. Pravila tega društva predložijo v bližnji bodočnosti namestništvu v potrjenje.

O haremu so se Egipčanom začeli jasiti pojmi. Kassem Anim beg, visok sodni dostojanstvenik v Kajiru, priporoča v nekem listu svojim rojakom naslednje reforme: Skrbite za to, da bodo žene deležne vzgoje, dajte jim svobodo v njih dejanjih, mislih in čutih. Podelite zakonu ono svetost, ki mu pristojna; isti naj temelji na mejsebojni ljubezni, ki pa ni mogoča, ako se udeleženca pred zakonom ne vidi. Uveljavite postave glede vzrokov za ločitev, ki naj veljajo za moža in za ženo enako. Ločitev naj se vrši sodnim potom in po poskušnjah, da se dotičnika spravita. Prepovejte mnogoženstvo potom postave.

Žensko vprašanje v slovenskem novinstvu. Žensko gibanje po malem pričanja zanimati tudi naše novinstvo. „Slovenski učitelj“, piše pod naslovom „Učiteljica in javnost“ v 7. letošnji številke precej resno, seveda s svojega stališča, o ženskem gibanju. Nas veseli tudi ta drobtinica.

„Slovenska pisarna“, glasilo slov. odvet. in not. uradnikov, pa je svoje predale pod črto, kakor videti, izključno odločila razpravam o ženskem vprašanju. V prejšnji številki je, kakor smo že omenili, zagovarjal neki F. K. stališče, da je uradnice sprejemati v naše pisarne. „Slovenka“ je ta članek primerno označila z besedami, da je bolj smešen nego temeljit. Izraz „smešen“ pa je imel označiti šaljivost navedene kozerije. A pisec podlistka v 2. številki „Slov. pisarne“ je smatral to besedo preveč doslovno ter je na podlagi naše „obsodbe“ pogumno obsojal dalje. Dotični „neprijatelj“ ženskega spola priznava sam, da tudi po njegovem članku ostane žensko vprašanje nerešeno — skromnost, ki je povsem na mestu. In res nam ni povedal nič novega. Le toliko je razvideti iz njegovega spisa, da je dotičnika, vkljub vsemu zatrjevanju, da ni res, vendar-le strah pred žensko konkurenco. Sicer bi pač ne slikal razmer v pisarnah v tako črnih barvah, ne strašil bi gospic z več milimetrov dobelim prahom na aktih in ne govoril bi toliko o zaljubljenih in vitežkih mladih uradnikih na eni strani in o splešnjenih, sitnih, nervoznih in osornih starih na drugi. Mar misli gospod pisec, da so v tem oziru razmere v prodajalnicah, gostilnicah in drugih privatnih službah prijetnejše? Zakaj ne svari žensk tudi pred temi službami? Sploh ima gosp. člankar pred očmi nekak stvor svoje domišljije, ki je v življenju pač le izjema, nikakor pa ne pravilo, namreč „nežno gospico“, „kakor iz škatljice“. Takih bi se pač malo

našlo med Slovenkami, ki so prisiljene, služiti si same svoj kruh. Gospod pisec bodi prepričan, da ženski, ki je okusila resnobo življenja in ki se količkaj zaveda svoje vrednosti kot človek, ni prav nič do lepih oči in navihanih brčic blaziranih mladičev in do ekstravagantnosti prismojenih starcev ter da bo mnogo, mnogo lažje prenašala tudi njih osornost nego usiljivo prijaznost. Ako se člankar naposled sklicuje na sveto pismo, glasom katerega bodi žena možu pokorna, in iz tega izvaja, da je ravnopravnost med možem in ženo protinaravna in proti božjim zakonom, je to naravnost smešno. Gospod člankar kliče toraj zemljo in nebo na pomoč, da bi ženske, kakor jih on pozna in kakor očitvidno prijajo njegovi naravi, postale pravilo brez izjeme. Sicer pa nas veseli, da člankar vsaj priznava obstanek ženskega gibanja in deloma tudi opravičenost istega. Res je pa: „dolgo, dolgo bi se še morala kuhati emancipacija“, predno bi bilo rešeno žensko vprašanje, ako bi jo kuhali ljudje, kakor je gospod člankar „Slov. pisarne“.

Pregledovalke mesa so se zadnja leta udomačile v več mestih na Nemškem. Pripravljanje za ta poklic je kratko in po ceni; dotičnice se imajo učiti deset do dvanajst tednov, potem polagajo skušnjo pred živinozdravnikom in mestnim fizikom. Podučuje jih zato odločeni mestni živinozdravnik, kateremu plačujejo po 20 mark honorarja. Deklet se oglašajo toliko, da prihajajo še-le čez leta na vrsto. Sedaj deluje v berlinski klavnici 123 pregledovalk mesa. Stalne plače sicer nimajo, vendar pa dobivajo od vsake pregledane svinje po 55 pf. Na ta način si zaslužujejo od 1000—1600 mark na leto. V Hannoveru, Stettinu, Vratislavi, Königsbergu in drugih mestih je zaslužek razmeroma manjši. Povsod so se pokazale ženske popolnoma sposobne za ta poklic.

Borniranost kritikov okoli „Slov. lista“ mora biti izredna. Našli so namreč v svoji inspirirani modrosti, da je naša urednica posodila g. prof. Ilesiču svoj — predpasnik, katerega je rabil kot ščit, da je v „Razgovorih“ branil „Slovenko“. O dostojnosti takih prispevkov naj sodijo cenjene čitateljice same. A še druga nezgoda je doletela gospoda kritika, ta namreč, da je prisodil gosp. prof. Ilesiču ulogo branitelja, dasi je isti „Slovenko“ odločno napadal. Komu je le posodil gospod kritik o kritičnem času svojo — pamet?

Ženske kot stenografije. Stenografija je stara umetnost, ki je bila dobro znana že Grkom v klasični dobi. Leta 1884. so našli na Akropoli v Atenah kamen, žalibog poškodovan, na katerem se nahaja precej dobro izveden sestav stenografije, ki označuje glasove s kljukami iz črtami. Tudi Rimljani so poznali in rabili tesnopis, katerega so imenovali „notae“. Ta sestav je dovršil znani prijatelj in bivši suženj Ciceronov Tiro, po katerem so imenovali rimsko stenografijo tironijanske note. Ta sestav je životaril v krščanskem srednjem veku z drugimi ostanki klasične prosvete v samostanih do ednajstega stoletja. Od te dobe ni več nobene vesti o stenografični vedi do novejših dobe. Iz starega veka nam ni znana niti ena stenografinja. Kot prvo imenuje rimski zgodovinar Marcellin (okoli leta 390. pr. K.) neko Assyrijo, ki je bila v službi vojskovodje Barbationa ter je dopisovala med svojo gosposinjjo in njenim soprogom s pomočjo stenografije. Žalibog pa je zlorabljala svoje znanje in zaupanje svojih gospodarjev ter priobčevala vsebino zaupnih pisem zavidnim prednikom

Barbatiana, katerega je s tem spravila v velike nevarnosti. Krščanski pisec Evzebij poroča, da se je mej ostalimi posluževal očak Origenes (leta 200 po K.) stenografov in stenografinj, ki so beležili njegove propovedi. Omenjeni pisec naglašja posebno, kako spretna so bila ta dekleta v pravopisu in brzopisu. V srednjem veku slišimo sicer mnogo hvalevrednega o nunah, ki so pisale, a dosedaj ni dokazano, da bi se katera izmed njih bavila s stenografijo. Novejša stenografija datira iz dežele parlamentarizma in živahnega političnega življenja, z Angležkega. Tukaj nahajamo v 16. stoletju celo vrste izumiteljev novih stenografičnih sestavov med njimi v prvi vrsti Timotea Brighta, čegar učenka ali vsaj pripadnica, Miss Jane Scager, je prva stenografinja novejših dobe. V knjižnici britanskega muzeja v Londonu hranijo lepo pisano knjižico te gospice — prepis neke staro-angleške alegorije. Spisovateljica imenuje svoje delo „a maidens handiwork“ t. j. žensko ročno delo, ter je posvečuje kraljici Elizabeti, o kateri mislijo, da je tudi bila večša stenografije, kar pa ni dokazano. Nemški učenjak 17. stoletja, Harsdörffer se čudi, kako razširjena je bila stenografija na Angležkem; on pravi, da je to stroka obče znana tudi ženskam, ki jo zlasti rabijo, da zapisujejo cerkvene propovedi.

John Byron, slavni pesnik, je bil tudi stenograf ter je iznašel poseben sistem; o njem vemo, da je podučeval v stenografiji več dam visokega plemstva; vendar označuje to Byron s svojim dnevniku kot nekaj novega in posebnega. Byronova sestra Phöbe je bila tudi izvrstna stenografinja. Tem damam pa je služila „tachygraphija“, kakor so takrat imenovali stenografijo, le v osebno rabo, bila jim je nekaj sport. Stenografinj po poklicu ne nahajamo. Tudi gospica Magdalena Coulon de Thevénot, roj. leta 1796., ki je že s sedmimi leti dajala javne predstave v brzopisu ter je s 14 leti izdala celo nauk o tahigrafij, je bila le stenografična pisateljica in učiteljica, ne pa praktična stenografinja. Še leta 1889. je na mednarodnem shodu stenografov v Parizu grajal René Vanaisse, da v obče Francozinje nočejo ničesar slišati o stenografiji, dasi je to vendar-le poklic, povsem pripraven za ženske ter odgovarjajoč njih lastnostim in nagonom. Lahka roka, gibčnost in urno pojmovanje jih vspobljavajo kakor nalašč za delo, ki zahteva nekako nežnost in dovzetnost.

Obljubljena dežela stenografije pa je velika republika v severni Ameriki. Odkar si je Boardman-Burnitz početkom 7. desetletja minolega veka prvi služil kruh s tenografijo ter ustanovil v Novem Yorku nekako šolo za stenografe, si je stenografija pridobila bolj in bolj naklonjenost žensk ter je postala nekaj monopol istih. Leta 1872. je bilo v državi New York 6 stenografinj, leta 1893., torej 21 let pozneje, pa 15.000. Po statističnih podatkih z velikega ženskega kongresa, ki se je vršil leta 1893. v Chicagu, je znašalo število stenografinj po poklicu v tej dobi v Zjedinjenih državah severne Amerike okoli 110.000, dočim je bilo istega leta ženskih in možkih stenografov na vsej zemlji le 165.000. Stenografinje v Zjedinj. državah zaslužujejo na leto okolo 200.000.000 dolarjev. Dandanes najdete stenografinje v tej deželi skoro v vseh trgovinah, odvetniških pisarnah, zavarovalnicah, uredništvih in upravnih urah, na sodiščih, v sprejemnicah slavnih zdravnikov, v velikih hotelih v Novem Yorku, Chicagu in S. Francisku. Mnogokrat se posvečajo mlada dekleta, ki imajo veselje in nadarje-

nost, da bi se učile, ne pa denarja, nekaj let stenografiranju ter si na tak način prislužijo svote, s katerimi skrbijo potem za svojo nadaljno izobrazbo. O tem moramo pomisliti, da zasluži dobra stenografinja včasih od 1200 do 3000 dolarjev na leto, t. j. 6000 do 15.000 kron. Stenografična stroka je še v Ameriki edini poklic, v katerem dobiva žena isto plačo z možem.

To je dokaz o veliki vporabnosti žensk v obče. Stenografinje se pripravljajo resnobno in temeljito na svoj poklic, obiskujejo navadno enoletni ali dvoletni tečaj, „stenographic-school“, kjer si pridobivajo potrebno prakso.

Tudi na Angležkem se je zadnji 30 let stenografija znatno razširila med ženskim spolom. Tudi tukaj je več šol, katere vodijo in v katerih učijo ženske; mnogokrat so združene s temi šolami posredovalnice za službe. Leta 1896. je bilo v samem Londonu 35, a v provincah kakih 70 šol za stenografijo, ki so bile vse dobro obiskovane. V ostalih Evropi se še ženske malo vdeležujejo te stroke, največ še pač na Švedskem in Norveškem, Finskem, Ruskem in v naši monarhiji. Na Nemškem je stenografija skoro v vseh trgovinskih in obrtnih nadaljevalnih šolah učni predmet; poduk je pa tukaj seveda precej površen ter ne zadostuje za praktično izvanjanje stenografije. Leta 1891. je na shodu stenografov v Berlinu dobila prvo nagrado za brzopis neka dama, ki je pisala 240 zlogov v minuti. Navadno se dekleta na Nemškem razven stenografije uče še tudi knjigovodstva in pisanja s strojem. S samo stenografijo bi težko našle zaslužka. Na Avstro-Ogerskem in na Ruskem je stenografija učni predmet v gimnazijah, realkah, ženskih učiliščih itd., semtertje nahajamo tudi izkušene profesorke stenografije. Na ruskih vseučiliščih se dame pridno vdeležujejo stenografičnih tečajev in skušenj. Seveda je stenografija koristna v prvi vrsti le olikancem ter je prvi pogoj, da se je naučimo, popolno znanje jezika. Vsekako bi bilo želeto, da se tudi Slovenke zavzamejo za to velevažno umetnost.

Ženski hotel zgradijo v Novem Yorku. Isti bo namenjen samo za ženske goste, imel bo dvanajst nadstropij ter bo preskrbljen z vsemi udobnostmi o razmerno nizkih cenah. Prebivalke bodo uživale popolno svobodo; ne bo jim treba prihajati o določeni uri k obedu niti k počitku. Vsekako umestna ustanova za velika mesta.

Nova polja ženske delavnosti si vedno iščejo Američanke. V Chicagu nadzoruje neka gospica čiščenje ulic; v Novem Yorku pa služi neko mlado dekle sebi in svoji materi kruh s tem, da o selitvah vesli slike ter postavlja pohištvo v novih stanovanjih.

Francoske knjigovodkinje in blagajničarke so ustanovile društvo, takozvani sindikat, ki ima namen zastopati načelo: „za enako delo enako plačo“ (za jednako možko in žensko delo jednako odškodnino.) Sindikat hoče nadalje ustanoviti bolniško blagajno za svoje udinje ter uvesti tečaje in predavanja o knjigovodstvu, trgovinskem pravu, zemljepisu in tujih jezikih.

Shod mater se bo vršil maja meseca v Des Moines v Zjedinjenih državah. Na vsporedu tega shoda je proučevanje otrok s telesnega in duševnega stališča, nadalje prava vzgoja žene, odgaja ter varstvo otrok in korist organizacije mater.

Društvo republikanskih novinarjev je sprejelo kot prvi udinji Marjeto Durand, voditeljico lista „Fronde“ in Jeleno Sée, parlamentarno poročevalko omenjenega lista.

Žensko volilno pravo na Finskem. Odsek finskega deželnega zbora je sprejel predlog, po katerem se sme voliti vsako žensko v vsa občinska dostojanstva.

Odškodnina za žensko delo. Parlament v Ohio v severni Ameriki je sprejel zakon, da se ima vsakojako žensko delo plačevati ravno tako, kakor možko, če se ni sklenilo posebne pogodbe. Zakon bi bil vzoren, da nima klavzule o pogodbah. Sedaj pa seveda bo težko kateri podjetnik sprejemal ženske v delo, če se ne zavežejo, da bodo delale ceneje nego možki. Na ta način postaja omejeni zakon iluzoričen, ako se žene ne zavedejo svoje moči, ki temelji v organizaciji.

Prva profesorica na Ogerskem je gospica dr. Betina Tedeschi na državni višji višji deklinški šoli v Segedinu. Dosedaj so bili na tem zavodu le profesorji. Omenjena gospica je dosegla v Budimpešti doktorat filozofije.

Vežbenico na patološko-anatomičnem zavodu v Budimpešti je imenoval kolegij profesorjev tamošnje medicinske fakulte gospico Charlotta Steinberger.

Na Japonskem so začeli nastavljati dekleta pri železnicah in v raznih drugih javnih službah.

Promocija zdravnice. Nedavno so v Krakovi promovirali gospo Sofijo Cholewo-Moraczewsko za doktorico vsega zdravilstva. Omenjena gospa je že imela doktorat vseučilišča v Curihu. To je prva ženska, katero so promovirali v Krakovu.

Žensko pravno društvo so ustanovili v Chicagu.

Zdravnice na Angležkem. Glasom poročila medicinske šole za žene v Londonu za leto 1899 je ta zavod izobrazil do sedaj 254 zdravnic. Iste nastavljajo večinoma kot svetovalke zavarovalnic, nadzornice deklinških šol in zdravnice za otroke. Mnogo se jih je podalo v nasebine; vsako mesto v Indiji n. pr. ima svojo izkušeno zdravnico. Tudi v južni Afriki in v Kitaju živi precej bivših gojenk navedene londonske šole.

V Turskestanu in sicer Taškendu so Rusinje ustanovile več bolnišnic za ženske; te bolnišnice vodijo edino le ženske zdravnice. Samo v letu 1893. je bilo v te bolnišnice sprejetih 27000 bolnih žensk. Ženske zdravnice so v teh krajih zelo priljubljene ter pomagajo izdatno širiti rusko misel in ruski upliv.

Zdravnico za poštne in brzojavne uradnice je nastavilo poštno ravnateljstvo v Parizu v osebi gospe dr. Boyel, rojenje Rusinje. Omenjena gospa, ki vživa najboljši glas kot specialistka za ženske bolezni, je študirala na pariškem vseučilišču, pozneje se je omožila s profesorjem tamošnje medicinske fakulte ter deluje zdaj že osem let kot zdravnica.

Častni doktorat prava je senat vseučilišča v Edinburgu podelil gospici Elenaori Ormerod. To je prvo takšno odlikovanje ženske na svetu. Gospica Ormerod si je pridobila svetovno slavo kot entomologistka (preiskovateljica žuželk.)

Miss Susan B. Anthony, znana prvoboriteljica za žensko volilno pravo, hoče ustanoviti zaklad za „narodno volilno-pravno društvo.“ V ta namen hoče v rokah 21 pooblaščenk zagotoviti 500000 dolarjev, katere bodo dotičnice smele po lastni volji uporabljati v brambo političnih pravic žen.

Društvo odvetniških uradnikov v Celju in žensko vprašanje. Kakor poroča „Slovenska pisarna“, glasilo navedenega društva, je na rednem občnem zboru dne 4. marca t. l. priporočal g. Bovha, naj bi društvo sprejelo v svojo organizacijo tudi uradnice. Lep in hvalevreden napor, a bil je, žal, zaman! Kajti vzdignil se je proti priprostemu uradniku, ki ima srce na pravem mestu, jurist, odvetniški koncipijent g. dr. Virant, ter je pač nepobitno dokazal, da bi to bilo škodljivo za društvo. Kakšni so bili ti porazujoči dokazi, ne vemo, kajti omenjeno poročilo nam namiguje le lakonično — da je organizacija slov. uradnikov še prešibka, da bi mogla sprejemati tudi ženske v svojo sredo.

Clovek z navadnim razumom bi sodil drugače. Rekel bi: prav za to, ker je sedanja organizacija prešibka, treba ji dovesti novih moči in novih dohodkov, treba torej dovoliti uradnicam, da vstopijo v društvo kjer bodo skupno z moškimi kolegi delovale za iste stanovske koristi.

Tako bi sklepali navadni ljudje. Ker pa jurist dr. Virant prihaja do drugih zaključkov, bilo bi zanimivo zvedeti razloge, ki so ga o tem vodili.

Bili bi toraj prav hvaležen „Slovenski pisarni“, če bi nam hotela stvar malce razjasniti. Iz samega antifenzizma se menda gospôda pač ne branijo društvenic, o čemer smo prepričani toliko bolj, ker vemo, da so vabilitudi uradnice, naj bi se naročile na „Slovensko pisarno.“

Solo za knjižničarke je v Strassburgu ustanovil prof. dr. Hattinger. Ta zavod ima dva oddelka: šestmesečni tečaj za voditeljice ljudskih knjižnic in višjo stopinjo za znanstveno izobraževanje knjižničark. Poslednje se morajo učiti tri leta. Sedaj je v zavodu 62 slušateljic.

Književnost.

„**Misterij žene**“. Pod tem naslovom izda tekom tega meseca naša odlična sotrudnica, gospica Zofka Kveder, zbirko svojih črtic. Knjiga izide na finem papirju s povsem moderno opremo in pisateljico slika. Numerirani izvodi na holandskem papirju bodo stali 1 krono 60 stot., s poštnino 1 krono 70 stot. Navadni izvodi, nenumerirani in na prostejšem papirju, bodo stali 1 krono 10 stot. Želeti je, da se naročniki oglase kmalu, da bode pisateljica vedela, koliko knjig naj da tiskati. Vsekako se je treba za numerirane izvode oglašiti že sedaj. Naslov avtorke: Zofka Kveder. Praga, Vinohrady, Palackého třída 53/III.

Marljivi in velenadarjeni pisateljici želimo najlepših vspehov.

Oglasi.

Oglasi se računajo po vrstah v petitu in sicer za enkratno objavo po 16 stot., za 6 kratno 12 stot. in za 12 kratno po 8 stot. za vsako vrsto, ali dotični prostor. Naročila na oglase sprejema uprava „Slovenke“ v Trstu (Via Molino piccolo št. 3).

Jaz Ana Csillag

s svojimi 185 centimetrov dolgimi Loreley-lasmi dobila sem jih vsled 14-mesečne uporabe svoje samoiznajdene pomade. To so najslavitejša avtoritete priznale za jedino sredstvo, ki ne povzroča izpadanja las, povspešuje rast istih, poživlja lasnik povspešuje prigrasodih polno močno rast brk ter daje že po kratki uporabi lasem na glavi kakor tudi brkam naraven lesk ter polnost in ohrani te pred zgodnjim osivljenjem do najvišje starosti.

Cena lončka 1 gl., 2 gl., 3 gl., 5 gl.

Pošiljam po pošti vsak dan, ako se znesek naprej pošlje ali pa s poštnim povzetjem povsem svetu iz tovarne, kamor naj se pošilja vsa naročila.

Ana Csillag

Dunaj I., Seilergasse 5.

Žamburaši!

Vel. teoretično praktična tamburaška šola (10 kron). A) Teoretični del (1 Kr. 60 stot.); B) Praktični del za vsako vrsto dosedajnih in preosnovanih tambur, zvezek po 1 krono. Cenik edinega in najcenejšega izbora tamburic in tamburaških partitur, okoli 150 del (počeniši od 10 stotink in blizu 60 koračnic in plesov za povprečno ceno od 50 stotink se zanimivo brošuro, delo 27: Kako so si prodrle preosnovane tamburice pot v javnost? (Čisti dobiček je namenjen za „Družbo Sv. Cirila in Metoda za Istro“ na zahtevo **franko in brezplačno.**)

Da olajšam širne ustanovitve zborov in vzdržim veselje do tamburanja, vdbi vsak tamburaški preosnovalni zbor do polne ustrojitve takoj vsa do tedaj izšla dela **brezplačno** (v vrednosti od 50 gl. naprej pri ustrojitvi vel. zbora 30—50% a preosnovalni kvintet 100% popusta in dokler obstoji zbor (vedno) vsaki mesec 2—3 partitura po pošti **franko in brezplačno.**)

Tamburaške razglednice, za zbor 1, 3 in 18 porabne za vsak kraj) po 10 stotink, 100 komadov 8 kron. Čisti dohodek je namenjen za odkup Kninske trdnjave. Tamburaške razglednice napravim vsakemu zboru po doposlani fotografiji od 100 komadov naprej po jako zmerni ceni.

Tamburice stare vrste sprejemam v prenareditev. Tekom 3 let (1897-1900) osnoval 37 velikih zborov. A. M. Alfonz Gutschy, Eksport preosnovanih (poboljšanih ljudskih) tamburic Sisek, Hrvatska.

Pri našem upravništvu je dobiti:

„Čuvaj se senjske roke“

krasna povest znamenitega hrvatskega pisatelja Avgust Šenoa, v slov. prevodu.

Cena 35 kr., po pošti 5 kr. več.

Cenjena gospodinja!

Ne dajte si vsiljevati drugih izdelkov cikorij, ampak zahtevajte povsod najboljši pridevek k pravej bobovi kavi, to je cikorija ali: kava družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani.

Dobiva se povsod.

Glavna zaloga pri IVANU JEBACINU v Ljubljani.

Najlepša hrvatska pripoved

A. Šenoa

Baron Ivica

poslovenil Večeslavov

se dobi za 40 stotink, po pošti 6 stotink več pri upravništvu našega lista.

Zaloga in tovarna pohoštva vsake vrste

od Aleksandra Levi Minzi v Trstu
Piazza Rosario št. 2. (šolsko poslopje).

Bogat izbor: tapetarij, zreal in slik. Ilustriran cenik gratis in franko.

Cene brez konkurence.

Blago postavi se na brod ali železnico franko.

Cenilniki
zastonj
in franko

Šivalnih strojev tovarniška zaloga

Ivana Jax-a

v Ljubljani

Dunajska cesta št. 13.

priporoča svoje pripoznano najboljšje

šivalne stroje

za domačo porabo in obrtniške potrebe.

Odlikovovan fotografski
atelier A. Jerkič
v GORICI

Gosposka ulica št. 7.

edini zalagatelj e. kr. drž. uradniške zveze za Goriško, sprejema vsa v fotografsko stroko spadajoča dela.

Novi, velikomestno urejeni ateljer odgovarja vsem modernih zahtevam te stroke.

Razglednice, lepše kakor vse dosedanje 20—25 gl. tisoč.

Na zahtevo se pride fotografovat dotični kraj.